

DÜNYA BANKASI

68168

v1

BÜYÜMENİN ALTIN KURALI

Avrupa Ekonomik Modeli'ne Görkeminin Yeniden Kazandırılması

INDERMIT S. GILL
MARTIN RAISER

DEVLET
İŞGÜCÜ
YENİLİK
İŞLETME
FİNANS
TİCARET

DÜNYA BANKASI

BÜYÜMENİN ALTIN KURALI

Avrupa Ekonomik Modeli'ne
Görkemini Yeniden Kazandırılması

INDERMIT S. GILL
MARTIN RAISER

GENEL GÖRÜNÜM

ANDREA MARIO DALL'OLIO
TRUMAN PACKARD
KASPAR RICHTER
NAOTAKA SUGAWARA
REINHILDE VEUGELERS
JUAN ZALDUENDO

KONFERANS BASKISI

RESMİ OLMAYAN ÇEVİRİDİR, BİLGİ AMAÇLIDIR

Avrupa'yı Eski Görkemeine Kavuşturmak

Eylül 1961'de *American Economic Review* "Birikimin Altın Kuralı" adlı kısa bir makale yayımladı. Bu makalede, Amerikalı iktisatçı Edmund Phelps bir ulusun refah düzeyinin artması ve vatandaşlarına, hem günümüzde hem de gelecekte en yüksek yaşam standartlarını sağlayabilmesi için basit bir kural öneriyordu. Bu kural, temel olarak gelecek nesillerin de en az kendilerinininkine denk bir yaşam düzeyi yakayabilmesi için bugün insanların ne kadar çalışmaları, ne kadar tasarruf yapmaları ve ne miktarda yatırım yapmaları gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu altın kural aynı zamanda Avrupa'da da ortaya atılmıştı. 1961'in başında, Alman ekonomist Carl Christian von Weizsäcker, doktora tezinde bu kuralı tanımladı. Phelps'ın makalesi, Weizsäcker'in fikirlerine ve Fransız, Macar, Hollanda'lı ve İngiliz¹ ekonomistleri de kapsayacak şekilde, dünyanın dört bir tarafından iktisatçıların görüşlerine yer verilmekteydi. Tüm bu iktisatçılar kariyerlerinde önemli noktalara erişmiş kimselerdi ve içlerinde daha sonraları Nobel Ödülü alacak olanlar da vardı. 2006 senesinde Nobel Komitesi 'makroekonomik politikalarda dönemler arası takas imkanlarının analizi' konulu çalışmasından ötürü Phelps'i ödüle layık gördü.

Birçok iktisatçı için bu altın kural hala optimum büyüme teorisinin en temel önermesidir. Kural, aynı zamanda elinizde tutmakta olduğunuz raporun başlığına da ilham kaynağı olmuştur ve aynı zamanda politika önerilerinin de temelinde yer almaktadır. Altın kurala uymak demek, günümüzde Avrupalılar için öyle bir dengede çalışmak ve tüketmek demektir ki, gelecek nesiller ne aşırı tüketimlerinden ötürü kendilerinden öncekileri suçlasın ne de çok kıt kanaat geçirmiş oldukları için öncüllerine acısın. Bu kurala uymak, belki de bir ülkenin –ya da kıtanın- ekonomik olgunluğuna dair en önemli göstergedir.

Avrupa'nın büyümesi diğer ekonomilerdeki büyümeyle kıyaslandığında – kültürel ve demografik olgunluk düzeyini yansıtacak şekilde - zaten iki farklılık göstermektedir. Dünyada en çok da Avrupalılar ekonomik büyümenin daha akıllıca, daha insanca ve daha temiz bir büyüme olmasını istemekte, belki de bir tek Avrupalılar 'daha iyi' bir büyüme elde edebilmek için daha azıyla yetinmeyi kabul etmektedir. 'Altın' kelimesi tüm bu idealleri betimleyen yegane kelimedir.

Ancak, Avrupa'nın büyümesi bir başka anlamda da 'altın' olmak zorundadır. Ekonomik refahla birlikte Avrupalılar daha uzun bir ömre kavuşmuş ve son elli sene içerisinde kıta nüfusu oldukça yaşlanmıştır. Gelecek elli senedeysen bu yaşlanma devam edecek, 2060 yılına gelindiğinde Avrupalıların neredeyse üçte biri 65 yaşın üzerinde olacaktır. Bu anlamda, daha yaşlı –diğer bir deyişle altın çağındaki- vatandaşlarının enerji ve deneyimlerinden en üst düzeyde yararlanabilmek için Avrupa, kendi yapılarını yeniden oluşturmak durumunda kalacaktır.

Yapılmak istenenler ve kaydedilen ilerlemeler Avrupa modelini zaten farklı bir model haline getirmiştir. Altın kural ile ortaya koyulan disipline bağlı kalmak bu modeli seçkin kılacaktır. Bu raporda Avrupalıların ticaret, finans, girişim, yenilikçilik, iş gücü ve devlet/yönetim olarak sayabileceğimiz altı temel alanda ekonomik faaliyetlerini nasıl eşsiz bir biçimde organize edebildiği gösterilmektedir. Ancak, Avrupa'nın bazı kesimlerinde uygulanan politikalar nüfusun yaşlanmakta olduğundan ve büyümenin altın kuralıyla çatışma içinde olmaktan kaynaklanan zorunlulukları gözden kaçırmaktadır. Kıta sathındaki büyümeyi Avrupa'nın idealleriyle ve aynı zamanda ekonominin değişmez katı kurallarıyla örtüştürmek zorlu kararlar alınmasını gerektirecektir. Bu rapor, bu kararların neler olduğunu göstermek için yazılmıştır. Peki, bulguları nelerdir? Ticaret ve finans için gerekli değişiklikler girişimcilik ve yenilikçiliği iyileştirmek için yapılması gereken değişiklikler kadar zorlu olmayacak, öte yandan bu değişiklikler de çalışma ve yönetim alanlarının yeniden yapılandırılması için gerekli değişiklikler kadar yoğun çaba ve acil müdahale gerektirmeyecektir. Mesaj: çözüm, dünyanın gözü karalığı ve kapsayıcılığını ispat etmiş bu bölgesi için ulaşılmaz değildir.

Farklı Bir Model

Bugünlerde Avrupalıların 'yeni bir büyüme modeli' istediklerini duymak moda oldu. Kamu borç krizi sadece avroya olan güveni değil aynı zamanda Avrupa'ya olan güveni de sarstı.² Yaşlanan Avrupalıların yenilikçi Amerikalılar ile verimli Asyalılar arasında sıkışıp kaldığı söyleniyor. Avrupa ekonomilerini ezen borç ve nüfusla ilgili konular düşünüldüğünde bu ekonomilerin radikal yeni yollar keşfetmedikçe daha fazla büyüyemeyecekleri tartışılmaktadır.

Avrupalıların sürdürdükleri kayıtsızlığa bir son vermiş olmaları iyi; iyi çünkü kıtanın içindeki ve dışındaki gelişmeler bir takım değişiklikleri zorunlu kıldı. Ancak, güven kaybı da tehlikeli olabilir. Buradaki tehlike, yeniden yapılandırma ve büyümeyi yeniden başlatmak yolunda acele edilmesi Avrupa'nın uygulanmakta olan gelişme modelinin zayıf yönleri ortadan kaldırılırken bu modeli çekici kılan bazı özelliklerin de terk edilmesidir. Aslında, Avrupa gelişme modelinin pek çok güçlü yönü ve imrenilen kazanımları vardır.

1950 ve 1973 yılları arasında Batı Avrupa'da gelirler süratle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gelir düzeyine yakınsamış, ardından 90lı yılların başına kadar geçen süreçte Yunanistan, Güney İtalya, Portekiz ve İspanya'yı kapsayan daha yoksul güney kuşağında 100 milyonluk bir nüfusun gelirleri Avrupa'nın ileri ülkeleri düzeyine ulaşmıştır. 1994 senesinde Macaristan ve Polonya'yla varılan ilk ortaklık anlaşmalarıyla birlikte bu sefer Orta ve Doğu Avrupa'da bir 100 milyonluk nüfus daha Avrupa Birliği'ne katılmış ve bu insanların da gelirlerinde hızlı bir artış yaşanmıştır. Güneydoğu Avrupa bölgesinde bir diğer 100 milyonluk nüfus da 500 milyonluk bir toplumu gezegendeki en yüksek yaşam standardına kavuşturmuş olan beklentilerden ve benzer kurumlardan yararlanmaya başlamıştır. Avrupa bütünleşmesi devam ettiği takdirde bu ortaklığın doğu kanadındaki 75 milyon insan benzer bir kapsam ve hızda bir bütünleşmeden yarar sağlayacaktır.

Avrupa'nın yoksul ülkelerin yüksek gelirli ekonomilere dönüşmelerine yardımcı olan bir 'yakınsama makinesi' icat etmiş olduğunu söylemek hiç de abartılı olmaz. Son kırk sene içerisinde Avrupa ülkeleri tüketim seviyeleri açısından da eş benzeri olmayan bir yakınsama içerisine girmişlerdir (şekil 1). Avrupa'nın en yoksul kesimlerinde kişi başına düşen tüketim yüzde 4 artarken daha zengin ülkelerde artış yine etkileyici bir oran olan yüzde 2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Doğu Asya'yı bir kenara bırakırsak dünyanın geri kalanında böylesi bir yakınsama ya hiç olmamış ya da yok denecek kadar düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Avrupa büyümesi işte bu nedenle farklıdır.

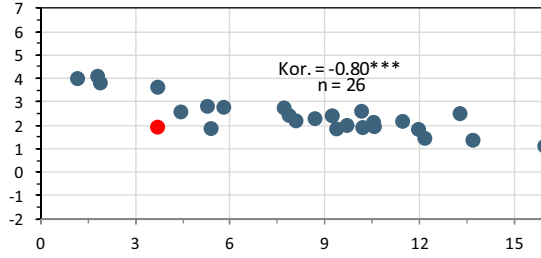
Avrupa'daki çeşitlilik göz önüne alınacak olursa tek bir 'Avrupa büyüme modelinden' de bahsetmek kolay değildir. İtalya ve İrlanda'nın çalışma hayatı ve girişimcilik alanlarındaki düzenlemeleri ya da Yunanistan ve Almanya'nın mali politikalar ile sosyal hedefleri dengeleyişleri arasında büyük farklılıklar vardır. İspanya ve İsveç'in ne ihraç ettiği ve ticari düzenlemelerine baktığımızda da aralarında büyük farklılıklar olduğunu görürüz. Portekiz ve Polonya'nın bankacılık düzenlemeleri birbirine benzemez; üstelik bu sadece birinin ortak para birimine geçmişken diğerinin kendi parasını kullanmasından kaynaklanan bir farklılık da değildir. Aynı zamanda Finlandiya ve Fransa'nın eğitim ve sağlık gibi devlet eliyle sağlanan hizmetleri sunma biçimleri arasında da büyük farklılıklar vardır.

Şekil 1: Yaşam standartlarında Avrupa'da kaydedilen hızlı yakınsamanın başka yerde bir örneği yoktur.

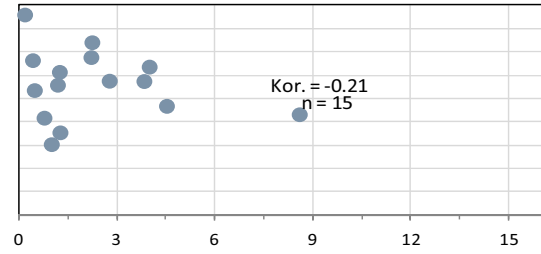
(1970-2009 yılları arasında tüketim seviyesinde gerçekleşen kişi başı artış - 1970 senesindeki tüketim seviyelerine kıyasla)

Yüzde olarak kişi başı tüketimdeki artış, 1970-2009

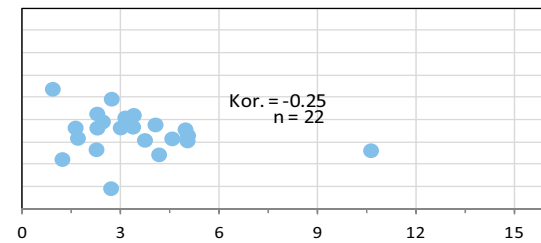
Avrupa

Doğu Asya

Latin Amerika

Türkiye kırmızı ile gösterilmiştir.

Kişi başı tüketim başlangıç seviyesi, 1970;

Satın Alma Gücü Paritesine göre bin uluslararası 2005 doları bazında

Kaynak: Heston ve diğerlerinin. çalışmalarına dayanarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar (2011); n=ülke sayısı (Bkz. bölüm 1)

Ancak özel konularda karşılaşılan bu farklılıklar ekonomik büyüme ve sosyal ilerlemede ortak bir yaklaşımın varlığını ortadan kaldırmaz. Bu yaklaşım içerisinde ortak noktaları bulunan ticaret ve finansı, girişimcilik ve yenilikçilik ile çalışma ve yönetim alanlarını düzenleyen politika ve kurumlar yer alır ve bu unsurlar bir araya geldiğinde ayırt edilir bir Avrupa ekonomik ve sosyal modeli ortaya çıkar (bkz. bölüm 1)

Bu unsurlar, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'nın imza attığı büyük başarılarla özdeşleştirilmiştir. Nedir bu başarılar? Daha önce benzeri görülmemiş bir bölgesel bütünleşme, küresel bir ekonomik güç ve insanlık tarihi boyunca ulaşılmış en üst düzey yaşam kalitesi.

- ***Ticaret, finans ve önceden benzeri görülmemiş bir bölgesel bütünleşme:*** Avrupa'nın zengin ve daha yoksul olan ekonomileri mal ve hizmet ticaretiyle dünyanın herhangi bir yerinde olduğundan daha fazla birbirlerine entegre olmuşlar, bunun neticesinde de gelir düzeyleri ve yaşam standartlarında daha hızlı bir yakınsama gerçekleşmiştir. Her türlü özel sermaye –doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), finansal doğrudan yabancı yatırımlar ve portföy fonları- daha zengin ülkelere daha yoksul olan ülkelere ve ekonomik büyümesi düşük seviyelerde olan ülkelere doğru akmıştır. Avrupa Birliği ve onun kurumları tarafından yerleştirilmiş olan tek pazarın da yardımıyla ticaret ve finans sektörleri de gelir düzeyleri ve yaşam standartları arasındaki bu yakınsamaya hız kazandırmıştır.
- ***Girişim, yenilikçilik ve küresel ekonomik etki:*** Özel şirketler hissedarların kar etmesinden sorumludur ancak toplumsal ve çevreye ilişkin sorumlulukları da dünyanın pek çok ülkesindekinden daha fazladır. Tüm dünyada ekonomide yarattıkları yayılma etkisiyle kabul gören AR-GE çalışmaları ve yüksek öğretim konusu ise sadece özel şirketlerin değil aynı zamanda devletin de sorumluluğu olarak görülmektedir. Girişimcilik ve yenilikçilik, köklü ve kapsamlı bölgesel ekonomik bütünleşmeyle bir araya geldiğinde Avrupa, dünya nüfusunun onda birinden bile daha azına sahip olmasına rağmen dünya toplam gayri safi yurt içi hasılasının üçte birini ortaya koyabilmektedir.
- ***İş gücü, yönetim ve yüksek yaşam standartları:*** Avrupalı işçiler işverenlerin suistimaline karşı güçlü bir koruma altındadır ve işsiz kalmaları halinde veya yaşlılıklarında da önceden emsali görülmemiş bir gelir güvencesine sahiptirler. Avrupa devletleri hem en adem-i merkezîyetçi hem de yerel çıkarların en üst düzeyde temsil edildiği kurumlardır. Avrupa, bölgesel koordinasyon anlamında da insanlık tarihindeki en etkili kurumları geliştirmiştir.

Kıtanın birleşmesi yönündeki mutabakat ve ekonomik gücün desteklediği bir model olan Avrupa'nın iş ve yönetim modeli, Avrupalı yaşam tarzını tüm dünyada hayranlık duyulan ve imrenilen bir yaşam tarzı haline getirmiştir.

Peki, dünyanın diğer bölgelerinde yapılamayan ne yapmıştır Avrupa? Bu model, Avrupa'da ya da başka yerlerde beklenmedik değişiklikler gerçekleşmiş olmasından mı yoksa Avrupa'daki ülkelerinin çok hızlı bir dönüşüm geçirmiş olmasından mı artık sürdürülemez bir hal almıştır? Derhal hayata geçirilmesi gereken ya da biraz daha bekletilebilecek olan değişiklikler nelerdir? Bunlar, raporun gündeme getirdiği sorulardır.

Kısa kısa cevaplar vermek gerekirse: Avrupa, bugüne kadar görülmemiş bir ekonomik büyüme ve bir yakınsama, bir bütünleşme sağlamıştır (Tablo 1 / Açıklamalar/30 Soru 30 Cevap - 1). Avrupa'daki birçok ülke finans ve ticaret alanında iyi durumdadır; birçoğu da girişimcilik ve yenilikçilik alanında. Ancak, iş gücü ve yönetim anlamında iyi durumdaki ülkelerin sayısı çok daha düşüktür. Dolayısıyla, Avrupa devletlerinin ve işgücü piyasalarının daha iyi çalışması için birçok değişiklik yapılması gerekmektedir. Buna karşın, şirketlerde yenilikçiliği teşvik etmek ve verimliliği arttırmak, ayrıca finans ve ticaret alanında reformlar gerçekleştirmek için yapılması gerekenler nispeten daha azdır. Bu eksiklikler bazı faaliyetlerin düzenlenme biçimlerinden kaynaklanmaktadır ve bu faaliyetlerin yeniden düzenlenmeleri gerekmektedir. Verimliliğin düşmesi, azalan nüfus ve artmakta olan mali dengesizlikler neticesinde bazı değişikliklerin acilen gerçekleştirilmesi gereken bir noktaya gelinmiştir.

Tablo 1: Amerika Birleşik Devletleri'nde süregelen büyüme, Asya'daki yeniden canlanma ve Avrupa'da savaş sonrası bir mucize

(ortalama yıllık bileşik büyüme oranları, 1820-2008, \$ Geary-Khamis Satın Alma Gücü Paritesi tahminleri)

Yıllar	Batı Avrupa	Güney Avrupa	Doğu Avrupa	Eski Sovyetler Birliği	Amerika Birleşik Devletleri	Japonya	Doğu Asya	Latin Amerika
1820-1970	1.0	0.6	0.6	0.6	1.3	0.2	-0.1	0.0
1870-1913	1.3	1.0	1.4	1.0	1.8	1.4	0.8	1.8
1913-1950	0.8	0.4	0.6	1.7	1.6	0.9	-0.2	1.4
1950-1973	3.8	4.5	3.6	3.2	2.3	7.7	2.3	2.5
1973-1994	1.7	1.9	-0.2	-1.6	1.7	2.5	0.3	0.9
1994-2008	1.6	2.7	4.0	4.2	1.7	1.0	3.9	1.6

Not: Bölgesel toplamlar nüfus ağırlıklı olarak hesaplanmıştır (Bkz. Önemli Hususlar 1).

Kaynak: Maddison 1996; Groningen Büyüme ve Kalkınma Merkezi ve Konferansı Yönetim Kurulu (2011) Toplam Ekonomi Veritabanı.

Ancak bu eksiklikleri giderirken Avrupalılar kendi büyüme modellerinin benzersiz başarılarını da unutmamalıdır. Hem derinliği hem de kapsamı açısından benzersiz bir bölgesel ekonomik büyümeyi teşvik ederek Avrupa bir 'yakınsama makinesine' dönüşmüştür. Pazar güçleri ve sosyal sorumluluğu dengeleyebilen ülkelerin girişimcilikten kaynaklanan dinamizmini iyi hesaplayarak bir 'Avrupa markası' üstelik küresel anlamda tanınan ve de küresel anlamda değer verilen bir Avrupa markası yaratılmıştır. Ayrıca, özel yaşam ve çalışma hayatı arasında da bir denge oluşmasına olanak tanıyan Avrupa, yaşam tarzı (lifestyle) açısından dünyanın süper gücüne dönüşmüştür. Son 50 senede kaydedilen ilerlemeyi sürdürmek için Avrupa'nın artık birbirini takip eden üç 'görevi' yerine getirmesi gerekmektedir: yakınsama makinesini yeniden çalıştırmak, küresel Avrupa markasını yeniden oluşturmak ve yaşam tarzını erişilebilir kılabilmek için özel yaşam ve çalışma hayatı arasındaki dengeleri yeniden tesis etmek.

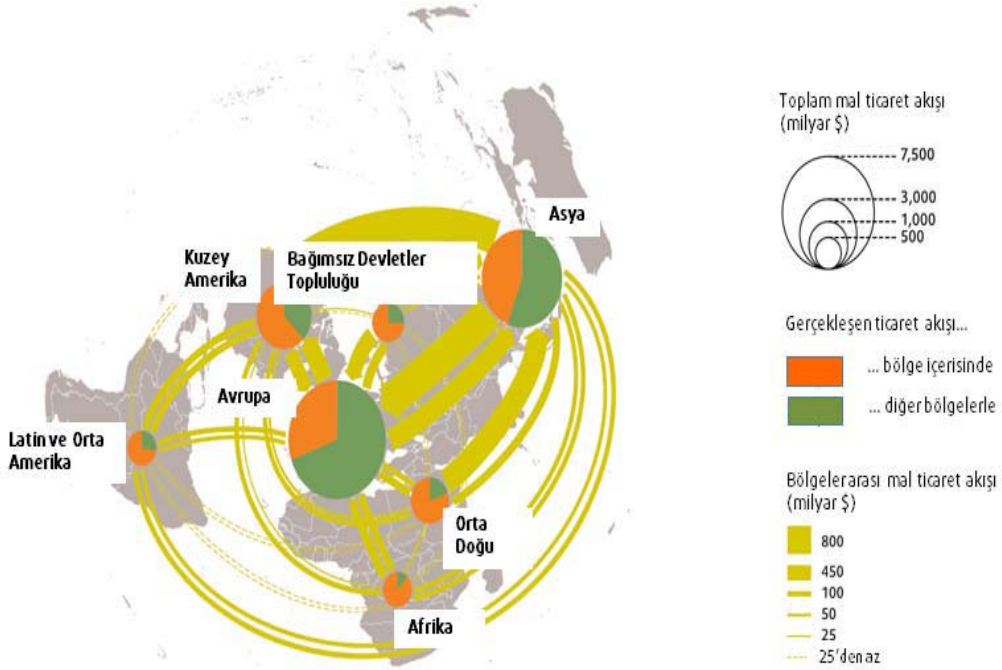
Yakınsama makinesi

Mal, hizmet ve finansın son elli sene içerisinde giderek artan bir şekilde akışkan hale gelmesiyle birlikte Avrupa'da büyüme de hız kazanmış, canlanmıştır. Avrupa ekonomileri dünyanın en açık ekonomileridir. 2008-2009 dönemine damgasını vuran küresel krizden önce, dünyada yaklaşık 15 trilyon \$ seviyesinde bulunan uluslararası mal ve hizmet ticaretinin yarısından Avrupa sorumludur (şekil 2) ve bu ticaretin üçte ikisi adı bu raporda anılan 45 ülke arasında gerçekleşmiştir. Benzer bir canlılık ve hareketlilik finansal akımlar için de geçerlidir. Örneğin 2007'de Avrupa'daki yıllık doğrudan yabancı yatırım 1 trilyon \$'ın üzerinde gerçekleşmiştir. Zaten sağlam ve giderek de büyümekte olan finansal ilişki ve bağlantılar, tek pazarın da desteğiyle söz konusu Avrupa yakınsama makinesinin çekirdeğini oluşturmaktadır.

Şekil 2: Tüm dünyadaki mal ticaretinin neredeyse yarısı Avrupa'dan da geçmektedir (mal ticareti 2008, milyar \$)

Miktar olarak toplam mal ticareti (milyar \$)

Kaynak: DTÖ 2009 verilerine dayanarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar (bkz. bölüm 2)

GIDEREK KARMAŞIKLAŞAN TICARET

Avrupa Birliği'nin yeni üyesi olan ülkeler son yirmi sene içerisinde kendilerine sunulan fırsatları iyi değerlendirmek, çağdaş iş hizmetleri ve mal ticareti yoluyla batıyla bütünleşmek konularında özellikle başarılıydılar. Son on yıl içerisinde de Güneydoğu Avrupa'dan Avrupa Birliği üyeliğine aday olan ülkeler mal ticareti ile seyahat ve taşımacılık gibi daha geleneksel hizmetlerin ticareti yoluyla bu trendi devam ettirmektedirler. Bunun Batı Avrupa'daki şirketlere de yardımı oldu. Doğrudan yabancı yatırım ve offshore faaliyetleriyle Batı Avrupalı Fiat, Renault ve Volkswagen gibi firmalar hem kendilerini hem de Yugo, Dacia ve Škoda gibi doğulu firmaları daha verimli ve karmaşık bir yapıya kavuşturdular. Basit işler Avrupa dışındaki ülkelere tevdi edilirken, ileri Avrupa daha zor görevleri geliştirmekte olan Avrupa'ya vermeye başladı ve bunun her iki bölgenin de yararına olduğu görüldü (bkz. bölüm 2).

İleri ve geliştirmekte olan Avrupa ülkeleri arasındaki mal ticareti, Avrupa Birliği ile Macaristan ve Polonya arasında anlaşmaların imzalandığı 90lı yılların ortalarından itibaren süratli bir artış göstermiş ve bu durumun dünyanın diğer bölgeleriyle yürütülen ticari faaliyetleri

etkilemediği görülmüştür. Avrupa'nın Kuzey Amerika, Asya, eski Sovyetler Birliği ve Afrika ile canlı bir ticareti vardır (bkz. şekil 2). Ancak, bölge içerisindeki ticaret son on senede çok daha karmaşıklaşmış, bunun üretim kapasitesi ve yaşam standartlarında yaşanan hızlı yakınsamaya da katkısı olmuştur. Böylelikle Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA), AB15, yeni üye olan ülkeler, AB'ye aday ülkeler ve hatta Doğu Ortaklığı anlaşmasına dahil olan ekonomiler arasında daha büyük ve daha güçlü bir ekonomik birliktelik de hayata geçirilebilmektedir.

Avrupa Fabrikası'nın, Asya Fabrikası kadar hızlı büyüyor olmasa da zaman içerisinde daha akıllı ve büyük genişleme imkan ve kabiliyetine sahip olduğu görülmüştür. Ekonomik toparlanma ve özellikle de Avrupa Birliği'ne yeni üye olan ve aday ülkelerdeki bilgi ve iletişim altyapısının gelişmesiyle artacak ticaret imkanlarıyla bölgesel mal ticareti gelecek on sene içerisinde ikiye katlanabilecektir.

Avrupa'daki modern hizmetler ticareti de bazı kesimler için yeterince süratli olmasa da her halükarda artmaktadır. 'Mal ticareti' dediğimiz zaman asıl kıstas gelişmekte olan bir bölge olarak öne çıkan Doğu Asya'dır ancak hizmet ticaretinde ortak bir Pazar oluşturmak açısından Avrupa Birliği gelişmiş bir ülke olan Amerika Birleşik Devletleri ile karşılaştırılmalıdır. Hizmet ticareti kolay değildir. Çoğu zaman insanların sınırlar aşmaları, yerel mevcudiyet gösterebilmek açısından kolaylıklar sağlanması ve misafir ile ev sahibi arasında uyumlu ilişkiler yürütülmesini gerektirir. Tüm bu veriler ışığında, Avrupa'nın hizmet ticaretinin küçüldüğü söylenemez (şekil 3). Ancak ilerlemenin her alanda eşit düzeyde olmadığını da belirtmek gerekir. Örneğin, seyahat ve finansal hizmetler alanında oldukça önemli bir ilerleme kaydedilmişken, özellikle de yeni teknolojiler ve internet içeren taşımacılık ve diğer iş hizmetleri gibi bazı alanlarda aynı ilerleme gözlenememiştir. Yeni teknolojilere geçişi kolaylaştıran, daha iyi düzenlemeler getiren ve çalışanlara daha fazla hareket kabiliyeti kazandıran reformlarla birlikte Avrupa'nın hizmet ticaretinde gelecek on yıl içerisinde üç kat büyüme öngörülmektedir. Daha da önemlisi, genel hizmetler sektöründe halihazırda Avrupa GSYH'sinin yüzde 70'i düzeyindeki verimlilik de artacaktır.

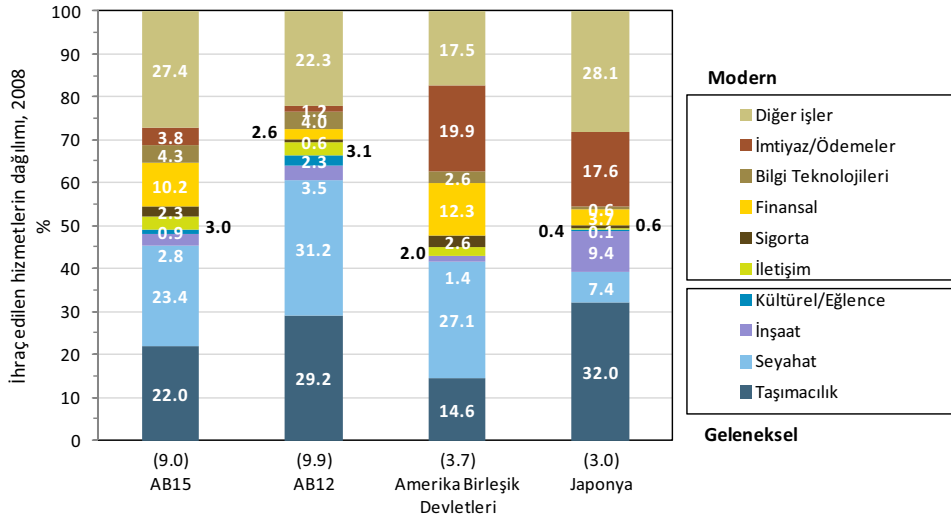
Avrupa'nın gerçekten de kaçırmakta olduğu bir fırsat varsa o da 'bölgesel tarım ticaretidir' diyebiliriz. Avrupa Birliği'nin tarımsal ticaret politikalarına akıttığı para Avrupa Komisyonu tarafından tarım ve kırsal kalkınmaya her yıl yatırılan 50 milyar avro ve buna bağlı muazzam boyutlardaki dolaylı verimlilik harcamalarından ibaret değildir. Elden çıkan, doğudaki ortak ülkelerle tesis edilebilecek daha yakın ekonomik bütünleşme fırsatıdır aynı zamanda. Gürcistan ve Ukrayna'da tüm işçilerin üçte biri hayatlarını idame ettirebilmek için

tarımsal faaliyetlere bağımlıdır. Avrupa tarım piyasalarına daha fazla erişim imkanı bu işçi ve çalışanların da kalkınmasına, yeni 'arkadaşlıklar' oluşmasına ve doğu ortaklığı içerisinde yer alan ülkelerdeki politikalar üzerine etki edebilmelerine yardımcı olacaktır.

Şekil 3: Avrupa'da hizmet ticaretine özellikle de geleneksel faaliyet alanlarında ihtiyaç var

(Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da hizmet ihracatı, 2008)

Not: Parantez içindeki rakamlar geleneksel ve modern hizmet ihracatını GSYH yüzdesi olarak göstermektedir.

Kaynak: IMF Ödemeler Bilançosu İstatistik Yıllığı'na dayanarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar; (bkz. bölüm 2).

Bu zayıflıklara karşın, Avrupa ticaretiyle ilgili genel değerlendirme olumludur. 2009 itibarıyla Avrupa mal ticaretinin değeri 4.5 trilyon \$'dır ve bu rakam Doğu Asya ve Kuzey Amerika'nın toplam değerinin üstündedir. Benzer bir şekilde, hizmet ticaret değeri de 2.25 trilyon \$'dır ve bu rakam da dünyanın geri kalanının toplamından daha fazladır. Ticaret, Avrupa ekonomik modelinin omurgası ve en çekici özelliğidir.

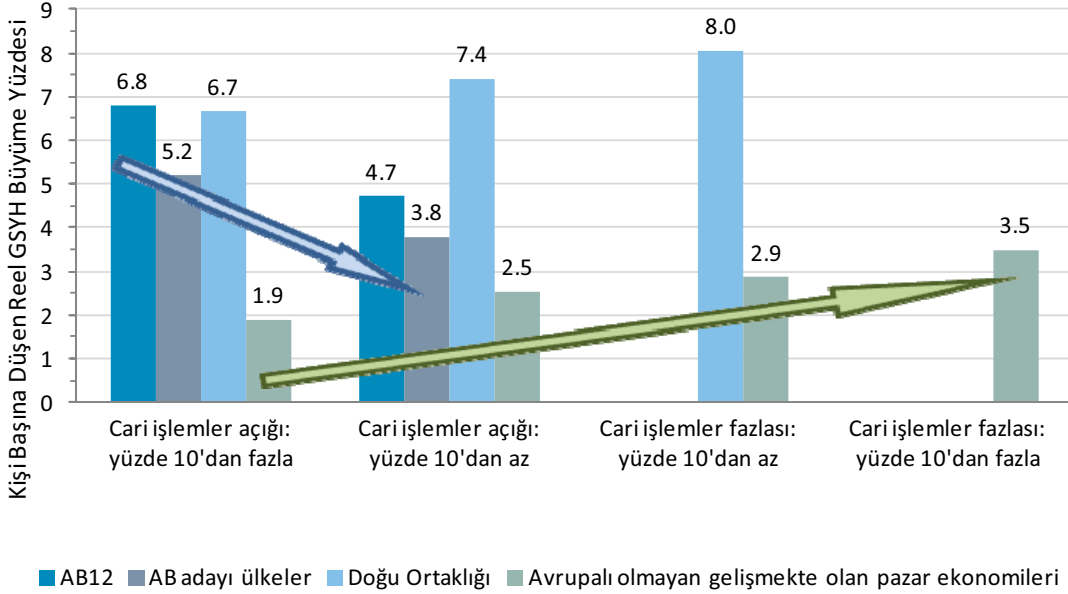
YOKUŞ AŞAĞI GİDEN FINANS

Finansal entegrasyon ise bahsettiğimiz yakınsama makinesinin ikinci parçasını meydana getirmektedir. Finans, Avrupa'nın çok işine yaramıştır. Avro bölgesindeki mevcut kriz için, savurgan devletlere borç veren bankaları suçlayanlar için bu şaşırtıcı olabilir; ancak Avrupa maliyesinin arzulanan bir özelliği de vardır ve bu özellik zengin ülkelere yoksul ülkelere, yavaş büyüyen ülkelere hızlı büyüyen ülkelere doğru gerçekleşen her türlü sermaye akışıdır. Orta ve Doğu Avrupa'daki Avusturya, Fransa, İtalya ve İsveç tarafından

gerçekleştirilen büyük yatırımlar gibi finansal doğrudan yabancı yatırım Avrupa'ya has, ender bir özelliktir. Bu özellik doğuda işe yaramıştır (bkz. bölüm 3).

Şekil 4'te Avrupa Birliği'ne yeni üye olan, Avrupa Birliği'ne aday, doğu ortaklığı içerisinde yer alan ve gelişmekte olan ekonomilere sahip ülkelerdeki ekonomik büyüme ve cari hesap açıkları arasındaki ilişki gösterilmiştir. Yukarı doğru seyretmekte olan ok, daha cüzi açıkları ya da daha fazla dış cari işlem fazlası olan ülkelerin daha hızlı bir büyüme sergilediğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, bir ülke dışarıdan borç almaktansa dışarıya borç verdiği zaman daha hızlı büyümektedir. Avrupa dışında yer alan gelişmekte olan ekonomilere baktığımız zaman da gördüğümüz budur; yani sermayesi yoksul, büyüme oranı yüksek ülkelerden daha zengin ve büyüme hızı daha düşük (yeşil okla gösterilen) ülkelere doğru akmaktadır.

Şekil 4: Avrupa'da yabancı sermaye gelişmekte olan ekonomilerde büyümeyi arttırmıştır (cari işlemler açığı ve ülke gruplarına göre kişi başına düşen büyüme yüzdesi)

Not: Ortalama büyüme hızları 1997-2008 arasındaki dönem için 3 dört-yıllık dönem temel alınarak hesaplanmıştır

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Değerlendirmesi çalışmalarına dayanarak Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar (bkz. bölüm 3)

Avrupa'da sermaye hareketine baktığımızda sermayenin zengin ekonomilerden yoksul ekonomilere doğru aktığını ve daha fazla sermaye alan ülkelerin daha hızlı büyüdüğünü görürüz ki bunda yanlış bir şey yoktur. Avrupa'da iktisat kuralları süregelmektedir.

Ekonomiler ister Avrupa Birliği'ne üye olarak, ister bu niyeti göstererek Batı Avrupa ile kurumsal anlamda ne denli sıkı bir bütünleşme içerisine girerse bu kuralların zemini de o denli sağlamlaşmaktadır. Örneğin Belarus ve Ukrayna, bu sayılanlardan ikisini de yapmamış olan iki ülkedir ve buna göre daha ziyade dış cari işlem fazlası (sermaye çıkışı) olduğunda ya da cari açık azaldığında nispeten daha hızlı bir büyüme sergileyen, gelişmekte olan pazar ekonomilerini andırmaktadır.

2008'de finansal krizle birlikte Asya ve Latin Amerika'daki geçmiş krizlere aşına olanlar batılı bankaların kitlesel olarak bir çekilme hareketine girişmesini beklediler; ancak bu gerçekleşmedi. Yabancı bankalar hiç bir yere gitmedi, vermiş oldukları kredileri yüzde 90'a varan ve daha önceki krizlerden çok daha yüksek oranlarda yenilemeyi başardılar. Elbette, krizden önceki ekonomik patlama döneminde bazı devletler, bankalar, şirketler ve hanehalkları tarafından bahsettiğimiz finansal bütünleşme modelince yaratılmış olan bazı fırsatlar suistimal edildi. Günümüzde, Güney Avrupa'daki zararlarını dengelemek mecburiyetiyle karşı karşıya kalan batılı bankalar Doğu Avrupa'daki kar getiren işlerini satışa çıkartmak zorunda kalabilecekleri bir duruma geldiler. Ancak, yine de kazanımların kayıpların gölgesinde kaldığı söylenemez. Ayrıca, bazı reformlar neticesinde sermaye akışları daha istikrarlı ve patlama dönemlerinde Avrupa'nın hem gelişmekte olan hem de ileri ülkelerinde elde edilecek olan kamu maliyesinin daha iyi yönetilmesi ve krize dayanıklı özel finans yapılarının daha iyi regüle edilmesi gibi kazanımlar çok daha büyük ölçekli olabilecektir. Yüksek ve istikrarlı büyüme oranları yakalayabilmek için gelişmekte olan Avrupa ekonomilerinin o dönemde gerekmediği gibi günümüzde de 'Asyalılaşması' gerekmemektedir.

YAKINSAMA MAKINESINI YENİDEN HAREKETE GEÇİRMEK

2000'li yılların başında önemli bir tartışma yaşandı. Yirmi sene boyunca, iktisatçılar bir ülkenin ancak tasarruf edebildiği ölçüde yatırım yapma kabiliyetine sahip olabildiğini fark ettiklerinde buna çok şaşırıldılar. Teoride, sermaye akışları refah düzeyi yüksek ya da büyümesi yavaş olan ülkelerdeki tasarruf sahiplerinin daha yoksul ya da hızlı büyümekte olan ülkelerdeki yatırımları finanse etmesine olanak tanır. Yatırımları karşılığında daha fazla para elde ederler ve bu finansal akışlar gelişmekte olan ulusların fertlerinin daha az tasarruf ederken daha fazla tüketmesinin dolayısıyla daha fazla yatırım yapılarak daha hızlı büyümenin önünü açar. Ne yazık ki, teoride geçerli olan bu durum pratiğe aynı şekilde yansımada. Aksine, tüm ülkelerde tasarruflar ve yatırım arasında güçlü bir ilişki olduğu görüldü (Feldstein ve Horioka, 1980). Ancak, 1992-2001 yılları arasında Avrupa Birliği'nde, özellikle de avro bölgesinde yapılan araştırmalar bir şeylerin değişmiş olduğunu gözler

önüne serdi. Yunanistan ve Portekiz, yabancı sermaye girdilerinden kaynaklanan çok büyük cari açıklarla karşılaştılar; tasarrufları eridi, yatırım arttı ve ekonomileri büyüme gösterdi (Blanchard ve Giavazzi, 2001). Politika yapıcılar –ulusal devletler, Avrupa Birliği ve de Avrupa Merkez Bankası- artmakta olan bu dengesizlikleri kabul mü edecekti yoksa bundan endişe mi duyacaktı? Asıl mesele buydu.

Şimdi geriye dönüp bakabiliyoruz. Evet, geriye dönüp baktığımız zaman cevap: her ikisinin de doğru olduğu. Sermaye akışları, ticari ve finansal bütünleşmenin sonucuydu ve Yunanistan'ı da Portekiz'i de daha verimli, daha zengin ekonomiler haline getirmeleri gerekiyordu. 2001'e kadar böyle de oldu ve bu ülkelerde yaşam standartları Avrupa'nın daha ileri ekonomilerindeki yaşam standartlarına yakınlaştı. Ancak 2002'den itibaren, Güney Avrupa ülkelerinde iş gücü verimliliği azalmaya başladı. Büyük oranlarda gerçekleşen akışlara bakıldığında bu akışların milli iç tasarrufların yerini aldığı görülür. Ayrıca, bu paralarla üretken, verimli yatırımlar finanse edilmemiştir. Borç alınmış olan paraların iyi kullanılmadığı ortadadır. Bu paranın en baştaki geliş sebebi Yunanistan ve Portekiz'e verilen borçların servis edileceği ya da yeniden ödeneceğine olan inançtı. 2009'a gelindiğindeyse bunun kolay olmayacağı anlaşıldı.

Yeni üye ülkelerde de benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte tek farklılık sürecin sonunda hüsrana olmamasıydı. Çek Cumhuriyeti ve Polonya gibi ülkelerde, gelen sermaye akışı verimli alanlarda kullanılmış ve hem Batılı hem de Avrupalı yatırımcılar bundan faydalanmıştı. Bazı diğer ülkelerde de daha büyük parasal akışlar zaman zaman yönetimde ama daha sıklıkla hane başına düşen tüketimin finansmanında kullanıldı. Bu ülkelerde, küresel mali kriz döneminde ekonomik büyüme de 'geri vitese' geçti.

Ancak, yakınsama makinesini yeniden çalıştırmak zor değildir. Hizmetler tek pazarı giderek daha verimli bir hal almaktadır ve devletler de bu süreci Avrupa Birliği Hizmetler Direktifini eksiksiz olarak uygulamak suretiyle hızlandırabilirler. Birçok hizmet için, çalışanların ülkeden ülkeye hareket edebilirliklerinin artırılmasına yönelik önlemler almak büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Dijital olarak satılabilir olan diğer çağdaş hizmetlerle ilgili olarak da birbiriyle uyumlu yönetmeliklere ihtiyaç olabilir. Avrupa Birliği'ne yeni üye ülkeler ile Güneydoğu Avrupa'daki aday ülkelerin taşımacılık, iletişim altyapısı ve modern hizmetler alanlarındaki darboğazları gevşetmeye devam etmeleri gerekecektir ki bu şekilde üretimleriyle yaptıkları ticaret, giderek büyümekte daha da karmaşıklaşmakta olan üretim ağlarını rahatlatılsın. Avrupa Birliği, 1 trilyon \$'lık gıda ve diğer tarım ürünleri pazarına

erişimlerini kolaylaştırmak suretiyle toplamda 0.5 trilyon \$ değerinde bir GSYH meydana getiren doğu ortaklığı içerisindeki ülkelerde yaşayan milyonlarca insana da yardım edebilir.

Kaldı ki, bu bahsedilenler günümüzde büyük oranda gerçekleşmektedir. Daha fazla dikkat edilmesi gereken konu, makinenin yakıtı olan finans konusudur. Avrupa'nın yakınsama makinesinin finansal akışları daha iyi düzenleyebilecek bir 'regülatöre' gereksinimi vardır. Avrupa'da finans doğru yönde akmaktadır ve bu da sistemin doğru işlerliğine delalet etmektedir. Fakat bu akışlar kararsız ve değişkendir; paranın fazla olduğu dönemlerde daha geride olan ekonomiler bir finans seline kapılmakta, taşkınlar yaşamakta ancak ileri ülkelerdeki yatırımcı ve tasarruf sahipleri herhangi bir şeylerden işkillendikleri anda o seller yerini bir anda kuraklığa bırakıvermektedir. Para akışları muhafazakar para politikaları uygulanarak ve temkinli önlemlerle daha istikrarlı bir hale getirilebilir ve bu şekilde büyüme yavaşlar yavaşlamaz birden kesilmemeleri sağlanabilir. Kanada, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan ve Polonya iyi dönemlerde neler yapılabileceğini göstermişlerdir. İsveç ve Kore Cumhuriyeti, hızlı büyüme dönemlerinde yapılan aşırı harcamaları takip eden çöküş zamanlarının getirdiği borç yükünden, firmaların ve hanehalkının hızlı bir şekilde nasıl kurtarılacağını gösterdiler. (Iwulska, 2011).

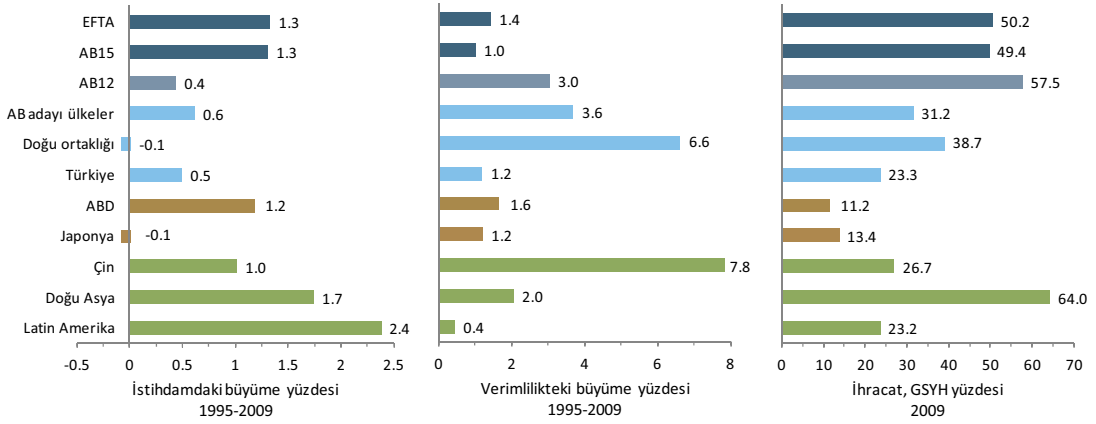
“Avrupa” – Bir Dünya Markası

Denir ki: 'Yakınsama yavaşladığı hatta Avrupa'nın bazı yerlerinde geri dönüşler yaşanmaya başladığı dönemlerde tüm bölge eleştiri oklarına maruz kalır. Avrupa'nın o şaşaalı günleri artık geride kalmıştır.' Gençler arasında yüksek işsizlik oranları, iş gücü verimliliğinde durgunluk, sürdürülemez kamu maliyesi ve küresel ekonomi için uygun olmayan arkaik sosyal güvenlik ve inovasyon sistemleri, hepsi de ekonomik bozulmanın belirtileri olarak gösterilir. Ancak ekonominin kalbi ne iş ne de yönetimdir. Ekonominin kalbi girişimdir. 1990ların ortalarından beri, Asya'da büyük finansal krizler ve daha da büyük toparlanma süreçleri yaşanırken ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kayda değer bir teknoloji patlaması devam ederken Avrupa girişimciliği de sessiz sessiz gelişmesini devam ettirmiştir.

Bu kolay bir başarı değildir, çünkü Avrupa müteşebbislerinden çok şey bekler. Hissedarları girişimcilerden değer katmalarını ve kar getirmelerini, işçileri iş fırsatları yaratılmasını ve devletleri de ihracattan elde ettiklerini geri getirmelerini bekler. Son on beş yıl içerisinde Avrupalı girişimler her üç beklentiye de cevap vermişlerdir ve bu önemli bir başarıdır (Şekil 5). 1995-2009 yılları arasında Avrupa'nın ileri ülkelerinde işlerdeki artış Amerika Birleşik Devletleri'ndekinden fazla olmuştur. Avrupa Birliği'ne yeni üye ve aday ülkelerde hassas hesaplarla elde edilen verim Doğu Asya ve Latin Amerika'yı geride bırakmıştır. İleri ve

gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde mal ve hizmet ihracatı çıktıdan daha süratli bir artış sergileyerek o müjdelenen BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) ekonomilerinin büyüme oranlarını bile geride bırakmıştır (bkz. bölüm 4). Alman ve İsveç'li üreticiler, Fransız ve Hollanda malları, İngiliz ve İtalyan bankaları küresel anlamda erişime ve üne sahiptirler. Çeklerin mühendisliği, Estonya'nın bilişim teknolojileri ve Türk inşaat firmaları da benzer bir küresel ölçeğe çıkmaktadır. Bunların hiçbiri de gerileme içerisinde bulunan bir bölgenin alametleri değildir.

Şekil 5: Avrupalı girişimciler iş, üretkenlik ve ihracat yarattı (Avrupa alt-bölgelerinin ve emsal ülkeler performansı, 1995-2009)

Not: İstihdam ve verimlilikteki büyüme oranları birleşik yıllık büyüme oranlarıdır. Ortalama değerler gruplara göre gösterilmiştir. Doğu Asya bölgesel ortalaması hesaplanırken Japonya ve Çin de bölgeye dahil edilmiştir.

Kaynak: Dünya Bankası ve ILO tarafından 2011'de yapılmış olan çalışmalar temel alınarak Dünya Bankası'nca yapılan çalışmalar (bkz. bölüm 4).

Küresel anlamda giderek daha da aktifleşen Asya girişimciliği ile birlikte gelecek on yıllar içerisinde Avrupa girişimlerinin de nasıl ve nerelerde çalıştıklarıyla ilgili değişiklikler yapmaları gerekebilecektir. Şimdilik, rakamların da genel itibarıyla gösterdiği gibi Avrupa girişimi bugüne kadar ekonomik modelin güvenilir bir parçası olagelmıştır.

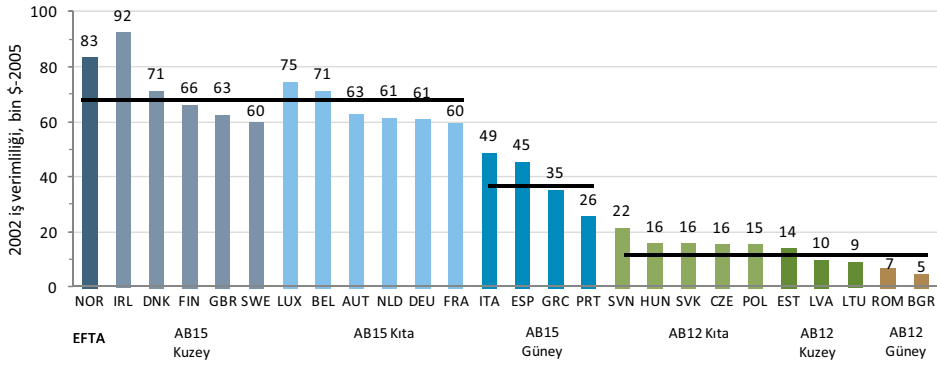
GÜNEYİN YALPALAYAN GİRİŞİMCİLERİ

Fakat, 'her şey de iyi gidiyor' diyemeyiz. AB12'nin istihdam büyümesi daha hızlı, AB15'in verimlilik artışı daha çabuk olabilir, doğu ortaklığı ülkeleri ihracat seviyelerini Avrupa'nın geri kalanıyla aynı seviyeye çıkartabilirdi (bkz. şekil 5, üstten ilk 5 satır). Belki de en endişe verici olanlar 2002'den bu yana sergilenen ve Avrupa'nın kimi bölgelerinin sendelemeye başladığını gösteren verimlilik kalıplarıdır (şekil 6). Finlandiya, İsveç ve İngiltere -ki bunlara daha sonradan Baltık ekonomileri de katılmıştır- ve bunlara ilaveten kıta ekonomilerinden

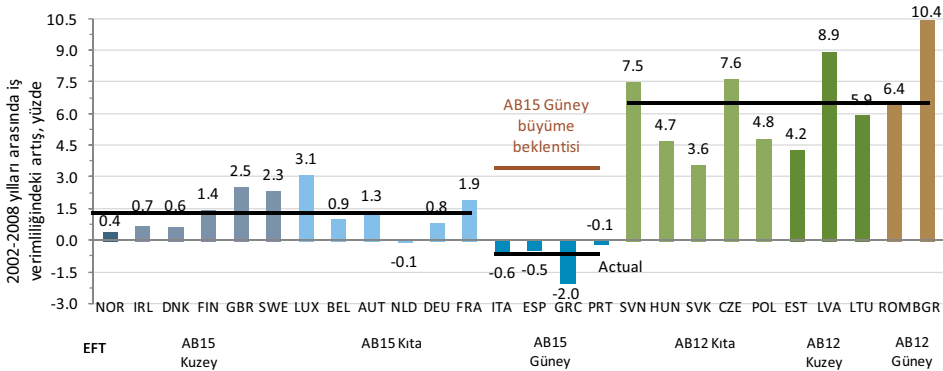

Avusturya, Fransa, Lüksemburg ve Almanya ile sonradan bunlara eklenen Çek Cumhuriyeti, Polonya ve diğerlerinde bir sorun yoktur, olmamıştır. Ancak, Güney Avrupa'ya baktığımızda, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'da durum farklıdır. 2002'den 2008'e kadar olan dönemde bu ülkeler iş yaratabilmekle beraber bu işler daha ziyade inşaat gibi temelde döngüsel faaliyetler ya da mikro girişim veya aile işletmeleri gibi daha az üretken teşebbüslerde kendisini göstermiştir.

Şekil 6: Avrupa'nın büyük bir kısmında üretkenlik artmaktaysa da güney geriden gelmektedir
(2002 senesi için verimlilik seviyeleri, bin \$-2005)

(2002-2008 yılları arasında iş verimliliğindeki artış, yıllık yüzde artış)

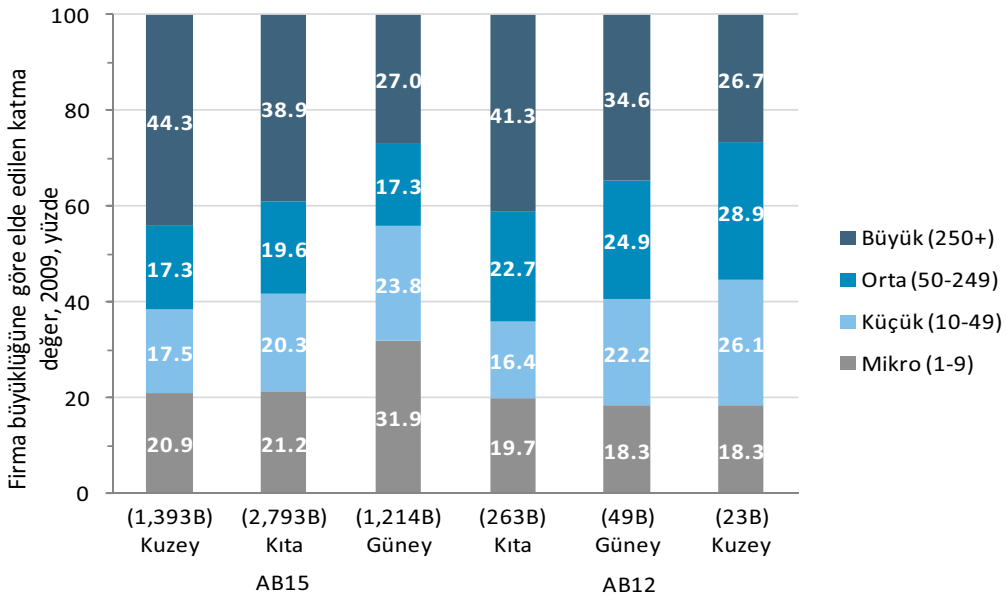

Not: Üstteki grafikte Belçika, Yunanistan ve Norveç için verilen verimlilik rakamları 2003 yılına aittir. Altteki grafikte değerlendirilen tek bir dönem yoktur. Burada, Belçika ve Norveç'le ilgili veriler 2003-2008, Yunanistan verileri 2003-2007 ve Çek Cumhuriyeti, Fransa, Letonya, Romanya ve İngiltere verileri de 2002-2007 dönemine aittir. Her iki grafikte de yer alan kesikli çizgiler (3 adet kesikli çizgi) kendi altında yer alan ülkelerle ilgili ortalama değeri göstermektedir. AB15 Güney için beklenen artış AB15 Güney ve diğer iki gruptan her birine ait verimlilik seviyelerindeki hesaplama boşlukları alınarak bu paylar birinci grup (EFTA, AB15 Kuzey ve AB15 Kıta Avrupası) ve üçüncü gruplar (AB12) arasındaki artış farklarına uygulanarak elde edilmiştir.

Kaynak: Eurostat yapısal iş istatistiklerine dayalı olarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar (bkz. bölüm 4)

İşlerin kötüye gitmesi zaman zaman güney ekonomilerinin zamanından önce avroya geçişlerine de bağlanmaktadır. Bazılarıysa eski komünist ülkelerinin Avrupa Birliği'ne bu denli erken dahil edilmeleri nedeniyle güneyin rekabet edebilirliğini kazanmak için yeterli zamanı bulamadığını ileri sürmektedir. Fakat belki de gerçeğe en yakın açıklama Avrupa'nın tüm ekonomileri içerisinde Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İtalya'nın girişim yapılarının daha geniş Avrupa ekonomisine en az uyanlar olduğudur. Belirtmek gerekir ki güney ekonomilerinden elde edilen net çıktının önemli bir kısmı küçük firmalardan kaynaklanmakta ve bunun da neredeyse üçte biri on kişiden az çalışanı olan (bkz. şekil 7) çok küçük ölçekli şirketlerden gelmektedir. Bu, büyük bir pazara uygun bir girişimcilik profili değildir. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde 2000'lerde tek pazarın genişlemesinden sonra Kıta Avrupası'nın zengin ekonomilerinden gelen yabancı sermaye süratle yön değiştirerek 1990'lı yıllardakine benzer şekilde güneye değil doğuya yönelmiştir (bkz. şekil 8).

Şekil 7: AB15 Güney içerisinde oluşan katma değer yarısı daha küçük ölçekli firmalardan kaynaklanmakta ve sadece üçte biri başka bir yerden elde edilmektedir. (firma büyüklüğüne göre katma değere yapılan katkı, 2009)

Not: Alt kenarda parantez içerisinde yer alan rakamlar 2005 yılında sabit milyar \$ bazında ifade edilen toplam katma değeri göstermektedir. AB15 Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve İngiltere'yi (kuzey); Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda'yı (kıta Avrupası) ve Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya'yı (güney), AB12 ise Estonya, Letonya ve Litvanya'yı (kuzey); Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'yı (kıta Avrupası) ve Bulgaristan, Kıbrıs, Romanya'yı (güney) kapsamaktadır.

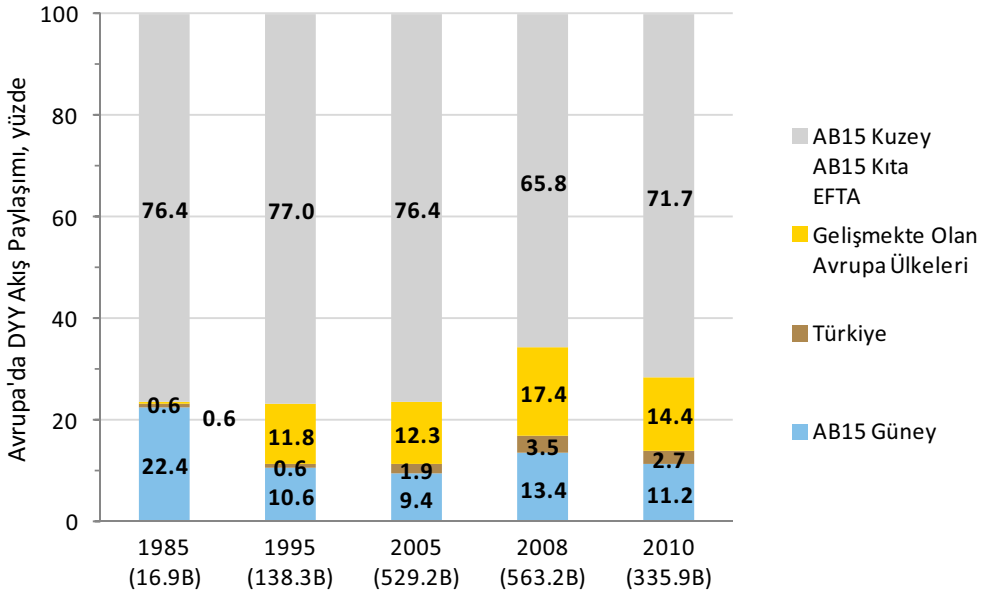
Kaynak: Eurostat yapısal iş istatistiklerine dayalı olarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar (bkz. bölüm 4)

Güneyin kendisini ayarlayabilmek için biraz daha fazla zamana mı ihtiyacı vardı yoksa fırsatları mı kaçırdı? İkinci olasılık akla daha yatkın görünüyor. İrlanda, AB kurumları ve kaynaklarının süratle rekabet edebilirliğe dönüştürülebildiğini göstermektedir. Bugün aynı şey Baltık ekonomileri için de geçerlidir. Güneydeki düşük performansın asıl suçluları yüksek vergiler ve çoğu zaman da yeterince idare edilemeyen çok sayıda düzenlemenin varlığıdır. Bu durum Güney Avrupa için doğudaki komşularının komünist olduğu ve Çin ile Hindistan'ın da dünyanın en iş dostu olmayan sistemlerle cebelleştiği bir dönemde geçerliydi. Oysa şimdi, aynı ülkeler güneyli girişimcileri felce uğratmaktadır (şekil 9).

Şekil 8: Batı Avrupalı girişimciler bugüne değin yüzlerini güneye değil doğuya çevirmişlerdir

(Avrupa'ya akan Doğrudan Yabancı Yatırım Yüzdesi, 1985, 1995, 2005 ve 2008)

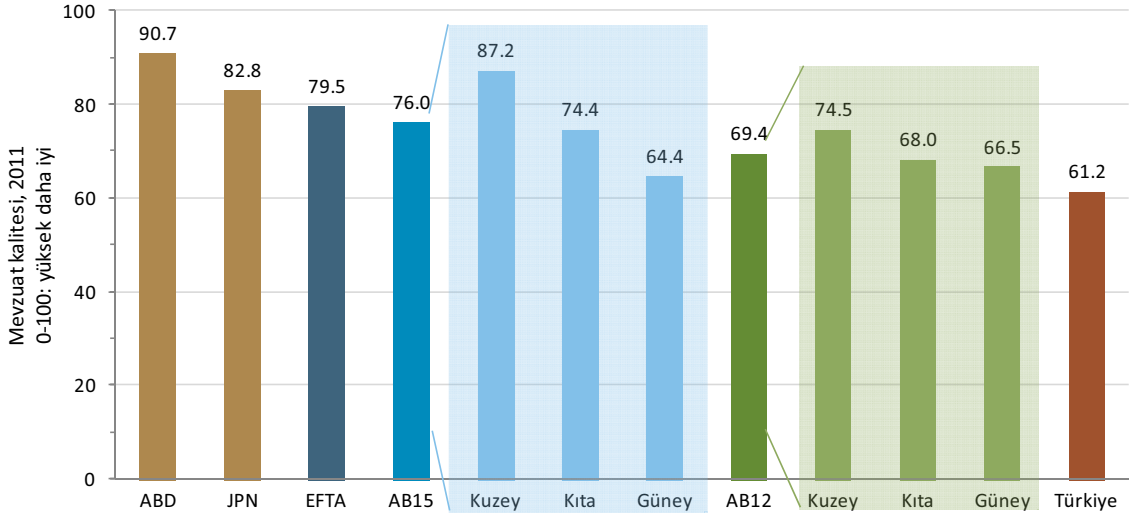

Not: Alt kenarda parantez içerisinde verilmiş olan rakamlar milyar dolar olarak gelen yatırımı göstermektedir.

Kaynak: 2010 tarihli UNCTAD verilerine dayanılarak Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar (bkz. bölüm 4)

Şekil 9: Güney ve Doğu Avrupa'nın bölgelerinde iş yapabilmeyi mutlaka kolaylaştırmaları gerekmektedir

(2011 yılına ait kolay iş yapılabilirlik endeksinde yer alan başlıca bileşenler, [az] 0 ile [çok] 100 arası)

Not: Başlıca bileşen analizi kullanılarak hesaplanan ortalamalar. Burada EFTA çatısı altında yer alan ülkeler İzlanda, Norveç ve İsviçre'dir. AB15 Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve İngiltere'yi (kuzey); Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda'yı (kıta Avrupası) ve Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya'yı (güney), AB12 ise Estonya, Letonya ve Litvanya'yı (kuzey); Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'yı (kıta Avrupası) ve Bulgaristan, Kıbrıs, Romanya'yı (güney) kapsamaktadır.

Kaynak: Doing Business 2012 (İş Yapma Kolaylığı 2012) Raporuna dayanarak Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar (bkz. bölüm 4).

Ancak, iyimser olmak için de nedenler yok değildir. Devam etmekte olan ülke borçları krizi ilgili ülkelerde mevzuatla ilgili reformların sürdürülmesine neden olmuştur ve Letonya ve Litvanya gibi ülkelerin sahip oldukları deneyimler de gerekli ilerlemeyi elde edebilmek için on yıllar değil sadece bir kaç senenin yeterli olacağını göstermektedir. Bu reformların süratle gerçekleştirilmesi gerektiğini, 2003'ten 2006'ya kadar küreselleşmenin firmaları için bir fırsat olduğunu düşünen Avrupalıların oranı yüzde 56'dan yüzde 37'ye gerilemiştir (Eurobarometer 2006). 2006 senesine gelindiğinde, insanların yarısı bunun Avrupa firmaları ve istihdamı için bir tehdit olduğunu düşünmeye başlamıştır. Danimarkalılar, İsveçliler, Hollanda ve Estonyalılar küreselleşmeye en meyilli olanlardı; en az meyilli olanlarsa Fransızlar, Yunan, Belçikalı ve Kıbrıslılar. Avrupa'nın en kötü iş ortamlarının insanların rekabet karşısında en temkinli olduğu ülkelerde bulunuyor olması bu anlamda bir rastlantı değildir.

Avrupa'nın firmalarından elde ettiği kazançlar da iş yapabilmeyi kolaylaştırdığı ölçüde artacaktır. Güney Avrupa için bunun zamanı gelmiştir. Evet, Güney Avrupa bunu şimdi yapmalı, Orta ve Doğu Avrupa da yatırım ortamını geliştirmeyi sürdürmelidir. Aksi takdirde, firmalar küçük ve verimsiz olarak kalmayı sürdürecektir; yabancı yatırımcıyı çekmekteki yetersizlikleri ve giderek daha fazla büyüyen, rekabetçiliği gün be gün artmakta olan pan-Avrupa pazarından yararlanmaktaki beceriksizlikleri kademeli olarak artacak, ayrıca Doğu Asya ve Kuzey Amerika firmalarıyla rekabet etmeleri gereken küresel pazarlarda rekabet güçleri giderek azalacaktır. Daha iyi bir iş ortamı Avrupa içerisindeki dengesizliklerin artmasını engelleyecek, yakınsama makinesinin yeniden çalışmasını sağlayacak ve Avrupa firmalarını küresel anlamda rekabetçi kılacaktır. Danimarka, Almanya, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve İngiltere gibi ülkelere bakıldığında bunun nasıl yapılacağı görülebilir (Iwulska, 2011).

KUZAY YENİLİK PEŞİNDE

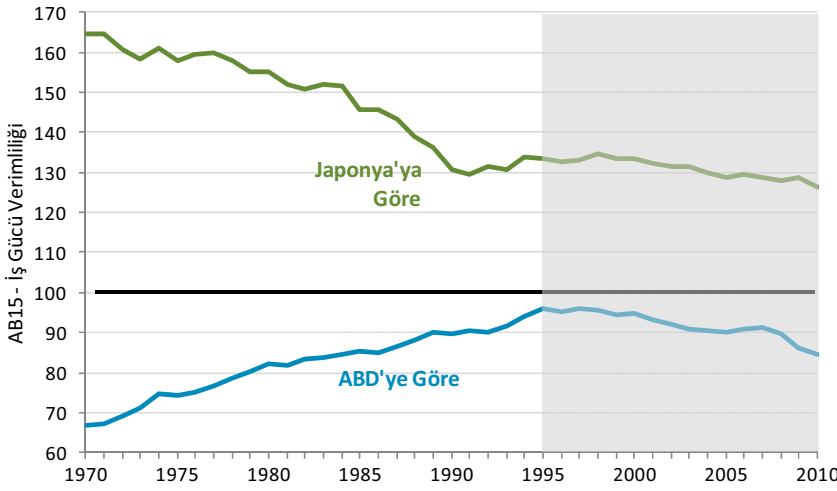
Ancak iş yapmayı kolaylaştırmak da tek başına yeterli olmayacaktır. Avrupa içerisinde verimlilik eksiklerinin artmasıyla birlikte 1990'lı yılların ortalarından beri Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ileri ekonomileri arasında neredeyse yok olmaya yüz tutmuş olan farklılıklar da artmaya başlamıştır. Elbette, 2000'ler AB15 için verimliliğin düşüşe geçtiği bir on yılla başladı; Avrupa Birliği'nden sonra o dönem için dünyanın en büyük iki ekonomisi olan Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya ile kıyaslandığında AB15 için durum budur (şekil 10). 1995 ve 2009 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde iş gücündeki verimlilik senede yüzde 1.6'lık bir artış ve Japonya'da ise senede yüzde 1.2'lik bir artış sergilerken aynı oran AB15 için sadece yüzde 1'de kalmıştır (bkz. şekil 5).

Neyse ki Kuzey Avrupa'da üretim aynı dönem içerisinde yıllık yüzde 1.7 oranında artmıştır. Peki, Kuzey girişimi ve inovasyonu teşvik edecek neler yaptı? Bu başarı büyük ölçüde iş yapmaya uygun bir iklim oluşturmaktan kaynaklanmaktadır. Tüm kuzey ekonomileri Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı sıralamasında yer alan 183 ülke içerisinde hep ilk on beş arasında yer almıştır. Bunlar arasında 14. olarak İsveç en alt sırada yer almıştır. Bu ülkeler firmalarına kayda değer oranda ekonomik özgürlük tanımıştır, devletler çok daha fazlasını yapmaya devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletlerini teknolojiye dünya lideri yapan 'katil uygulamaları' indirmek suretiyle yenilikçiliği hızlandırmışlar, firmalarca sponsorluk sağlanan araştırma ve geliştirme faaliyetleri (AR-GE), kamu finansman mekanizmaları ve fikri mülkiyet rejimlerine daha iyi teşvikler sağlayarak üniversite ve firmalar arasında yararlı ilişkiler tesis etmişler ve işçilerine düzenli olarak yüksek öğrenim olanakları sağlamışlardır. Diğer bir deyişle, Avrupa'nın yenilikçi liderleri özellikle de Avrupa'nın bir

bütün olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden geri kaldığı alanlarda iyi bir performans sergilemektedir. İşte bu özelliklerinden ötürü küresel liderler olabilmektedirler ve bunlara ilaveten devletler tarafından yapılan AR-GE faaliyetlerine yapılan bonkör harcamaları kamu eğitim sistemleriyle birleştirdiklerinde bundan tam anlamıyla Avrupalı bir inovasyon sistemi doğmaktadır (bkz. bölüm 5).

Şekil 10: Avrupa'nın daha büyük ekonomilerinde verimlilik 1990'lı yılların ortalarından bu yana düşmüştür

(AB15 iş verimliliği, ABD ve Japonya'ya endeksli)

Kaynak: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı verilerine dayanarak Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar (bkz. bölüm 5).

Avrupa'nın fiziksel, finansal ve insan sermayeleri açısından Amerika Birleşik Devletleri'ni yakalamış, hatta geride bırakmış olan daha büyük kıta ekonomileri için AR-GE ve yenilikçilik alanındaki diğer eksikliklerin büyümeyi engelleyici olduğu görülmektedir. Dinamik Doğu Avrupa ülkelerinin AR-GE ve bilgi üretimine bu denli yatırım yapmaları gerekmemektedir. Ancak, bir tür 'ozmoz' yoluyla da yenilikçi faaliyetleri sürdürmeleri lazımdır. Bu anlamda, mevcut teknolojilerini yeni teknolojilere süratle uyarlayabilmekte bunun için de doğrudan yabancı yatırım ve ticaret bağlantılarını kullanabilmektedirler. Güney ise yeni teknolojileri ithal etmekte giderek yavaşlamaktadır. Bu ülkelerdeki doğrudan yabancı yatırım girdi ve çıktıları, gelişmekte olan Avrupa, Kıta Avrupası ve Kuzey Avrupa ile bütünleştikçe gerilemektedir. Giderek artan oranda hizmet odaklı olan bu ekonomiler için daha fazla AR-GE harcaması değil de iç yönetmeliklerinde reform yapmak inovasyonu hızlandıracak bir çözüm olacaktır.

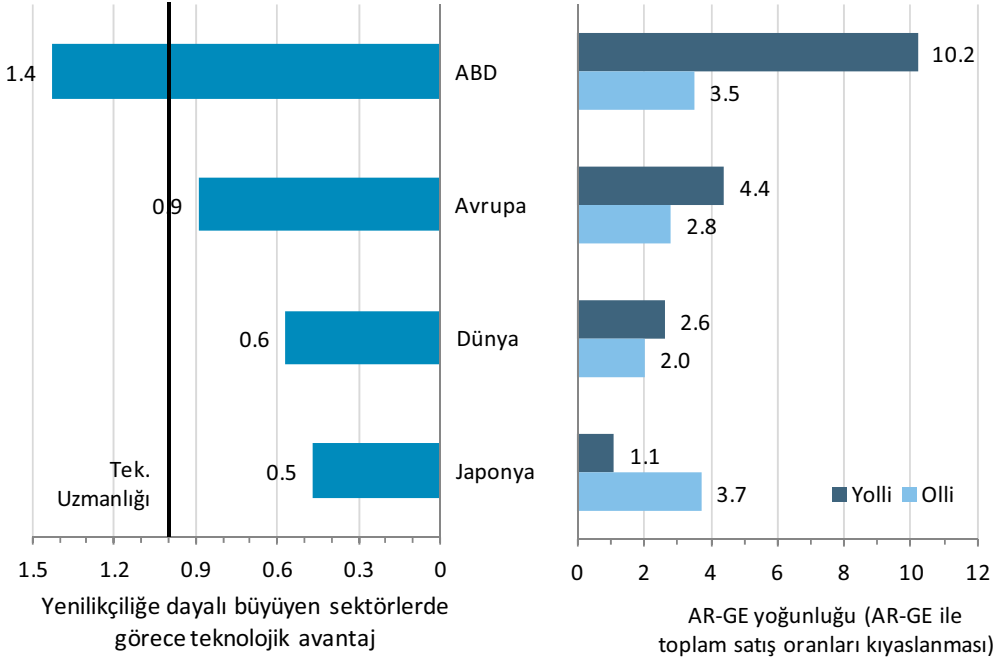

Asıl şaşırtıcı olan, Avrupa'nın internet, biyoteknoloji, bilgisayar yazılımları, sağlık ekipmanları ve yarı-iletkenler gibi çoğu teknoloji-yoğun sektörlerindeki düşük performanstır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, Amerika Birleşik Devletleri, Kore Cumhuriyeti, Tayvan ve Çin 1975 senesinde henüz var olmayan ancak günümüzün devasa sektörlerinde başarılıdır. Avrupa, özellikle sanayi makineleri, elektrikli ekipmanlar, telekom, hava-uzay, otomobil ve kişisel eşyalar gibi daha yerleşik sanayi kollarında başarılıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Amazon, Amgen, Apple, Google, Intel ve Microsoft gibi genç firmaları karşısında Avrupa'nın Airbus, Mercedes, Nokia ve Volkswagen'i vardır.

Avrupa'nın 'Yoliler' (Yollies) tabir edilen 'önde gelen genç yenilikçilerinin' AR-GE yoğunlukları açısından Amerika Birleşik Devletleri'nden geri kalır yanı yoktur. Tek fark Avrupa'da bu anlamda çok daha az sayıda genç yenilikçi bulunmasıdır. Sonuç olarak, ABD'nin AR-GE harcamalarının üçte birinden fazlası bu önde gelen genç yenilikçiler tarafından yapılırken Avrupa için bu oran on beşte birdir. Amerika Birleşik Devletleri AR-GE çabalarını yenilikçiliğe dayalı büyüme sektörleri üzerinde odaklarken (bkz. şekil 11) Avrupa, AR-GE yoğunluğu orta düzeydeki sektörlerde uzmanlaşmaktadır. Japonya, diğer Doğu Asya ülkelerine verimli büyümenin otomotiv ve elektronik gibi yerleşik sanayilerde nasıl sürdürülebileceğinin örneklerini göstermektedir. Almanya için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Avrupa ekonomisinin büyüklüğü ve çeşitliliği göz önüne alındığında verimlilik anlamında büyümenin bir yandan Japonya'nın yaptığı gibi yaparak diğer bir yandan da Amerikan inovasyon sisteminden uyarlamalar yaparak sağlanabileceği görülmektedir. Ancak, her ikisini de yapabilmek için ortak pazarın daha çok bir ortak ekonomi haline gelmesi lazımdır.

Şekil 11: Amerika Birleşik Devletleri daha yeni ve daha yoğun AR-GE gerektiren ürünlerde uzmanlaşıyor

(ABD, Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde önde gelen yaşlı ve genç yenilikçilerin AR-GE çabaları ve görece teknolojik avantajları)

Not: AR-GE yoğunluğu, 1975'ten önce kurulmuş olan firmalar (yaşlı yenilikçiler-Ollies) ve 1975'ten sonra kurulmuş olan genç yenilikçi firmalar (Yollies) için, toplam satış içerisinde yer alan AR-GE oranına göre ölçümlenir. Görece teknolojik avantaj belirli bir sektörde (örneğin internet) her bölge ya da ülkenin (örneğin Avrupa) AR-GE katılım oranına göre Avrupa'nın dünya AR-GE toplamındaki görece payına göre hesaplanır. 1'den büyük değerler o bölgenin o sektörde teknoloji uzmanlığı bulunduğunu göstermektedir.

Kaynak: Geleceğin Teknoloji Çalışmaları Enstitüsü AR-GE Puan Tablosu verilerine dayalı olarak Bruegel ve Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar (bkz. bölüm 5).

Danimarka, İrlanda ve Norveç'teki iş dostu ortam tüm Avrupa ülkelerinde olmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'ya rakip olabilen tek büyük Avrupa ekonomilerinin Almanya ve İngiltere olmasında şaşılacak bir durum yoktur. Kaldı ki her iki ülke de İş Yapma Kolaylığı 2011 listesinde ilk 20 içerisinde yer almıştır. 30-34 yaşları arasındaki her iki kişiden 'birinden daha çoğunun' yüksek öğrenimini tamamlamış olduğu Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'daki üniversitelerin Avrupa ülkelerinde de bulunması lazımdır. Avrupa'da sadece İrlanda, Danimarka, Norveç, Lüksemburg ve Finlandiya bu anlamda yüzde 45'in üzerindedir. Daha fazla sayıda ülkenin iş-bilim bağlantılarını Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya ile rekabet edebilecek kadar geliştirmeleri gerekmektedir. Şu an itibarıyla bunu başarabilen ülkeler sadece İsviçre ve İskandinavya'dan ibarettir.

MARKAYI CILALAMAK

Bir ülkenin ne ölçüde yenilikçi olduğunu anlamanın en basit ve en güvenilir yolu o ülkedeki firmaların her sene verimliliklerini ne oranda arttırdıklarına bakmaktır. Diğer bir deyişle, bir önceki seneye kıyasla satın alma, üretim ve satışlarının ne kadar iyileşmiş olduğuna bakmak. Son on yıllık dönemde Avrupalıları endişelendirmesi gereken iki şey olmuştur. Bunlardan ilki, 1990lı yılların ortalarından beri Avrupa'nın ileri ekonomilerinde iş gücü verimliliğinin Amerika Birleşik Devletleri'ne (ve Japonya'ya) kıyasla düşüyor olmasıdır. İkincisi ise Güney Avrupa'da verimliliğin hem Batı Avrupa'nın ileri ülkeleri hem de geliştirmekte olan Avrupa'nın daha az iyi durumda olan ülkelere kıyasla düşmekte olmasıdır. Bu farklılıklar nasıl aşılabilir?

Öncelikle farklılığın ne olduğuna bakmak gerekir. Kuzey ve güney arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak için atılması gereken en önemli adımlar iş ilişkilerinin güçlendirilmesiyle ilgili adımlardır. AB12 güney bölgesi ülkeleri, özellikle Bulgaristan ve Gürcistan bunun Avrupa'nın en fakir bölgelerinde bile yapıldığını göstermektedir. Atlantik ötesi verimlilik farklılıklarını ortadan kaldırmak içinse daha fazlası gerekmektedir. İsviçre, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Almanya gibi Avrupa'nın önde gelen ekonomilerine bakıldığında tam olarak nelerin işe yaradığı görülebilir. Bu ülke örneklerinin izinden gitmek demek kamusal AR-GE harcama hedeflerini bir kenara bırakarak firmalar arasında rekabet edebilirliğin artırılması, üniversitelere özel finans akışının artırılması, araştırmaların iş-üniversite bağlantılarını güçlendirecek şekilde finanse edilmesi ve Avrupalı girişimcilerin bütün Avrupa kıtasını tek bir iç pazar olarak görmelerini sağlayacak şekilde tek pazarın hizmetlere yaklaşımının değiştirilmesi demektir.

İyimser olmak için nedenler vardır. Son yirmi sene içerisinde EFTA çatısı altındaki ülkeler – özellikle de İzlanda, Norveç ve İsviçre- üretimi arttırmak anlamında Amerika Birleşik Devletleri'nden daha iyi bir iş çıkartmışlardır. AB15'in kuzey ülkeleri, özellikle Danimarka, Finlandiya, İrlanda ve İsveç için de aynı durum geçerlidir. Ancak buradaki sorun bu ekonomilerin satın alma gücü açısından toplamalarının 1.5 trilyon \$'dan daha düşük olmasıdır; bu kabaca İspanya ya da Teksas'ın GSYH'sine ya da Avrupa Birliği ekonomisinin onda birine eşdeğerdir (bkz. ekli Seçili Göstergeler tablosu). Avrupa'nın geri kalan bölgelerinin de kuzey ekonomilerinin sahip olduğu dinamizmden yararlanabilmesi için –ki bunu öğrenerek ya da sırtlarını kuzeye yaslayarak yapabilirler- Avrupa'nın yenilikçilik hedeflerine hızla ulaşmak gerekmektedir.

Dördüncü ve beşinci bölümlerde Avrupa'nın küresel kimliğini muhafaza etmenin yakınsamayı yeniden başlamakta daha zorlu olacağı belirtilmektedir. Dünya pazarlarında rekabet içerisinde kalabilmek için Avrupa'nın ticaretini çok daha canlı ve sağlam, finansını da çok daha dayanıklı yapması gerekmektedir ki nihayetinde bölge tek bir ekonomi haline gelebilsin. Kıtanın giderek büyümekte olan verimlilik farklılıklarının giderilmesine yardımcı olmak üzere Güney Avrupa ülkelerinin süratli bir şekilde iş ortamını geliştirmeleri gereklidir. Doğu Avrupa'nın daha dinamik ülkelerinin ise tüm bunları yaparken bir yandan da altyapı yatırımları gerçekleştirmeleri lazımdır. Atlantik ötesi verimlilik uçurumunun kapatılması için kıta ülkelerinin firmalarına daha fazla ekonomik özgürlük tanıması şarttır. Kuzey ve EFTA ekonomilerinde yer alan firmaların -ki bunlar zaten dünyanın en yenilikçi firmaları arasında yer almaktadır- Avrupa'nın geri kalan bölgelerindeki pazarlara daha fazla girmeleri, Avrupa'nın yüksek öğretim ve girişimci olabilme fırsatı arayanlar için tek adres olması gerekecektir. Ancak bu şartlar yerine getirildiğinde Avrupa firmaları küresel rekabet edebilirliklerini sürdürebilecek ve Avrupa da tüm dünya girişimcilerinin tercih ettiği bir bölge olacaktır.

Hayat tarzında dünya liderliği

Avrupa 2008'de zaten bir turist çekim merkeziydi. Uluslararası anlamda en yoğun 20 turist çekim merkezinin yarıdan fazlası Avrupa'da bulunuyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin gücü vardı; Çin'in momentumu vardı ancak en yüksek yaşam standardı Avrupalılarınındı. Tüm dünyadan milyonlarca insan Avrupa'yı kendi gözleriyle görmek ve ilk elden bir deneyim yaşamak için Avrupa'yı ziyaret etmekteydi. 1990lı yıllarda Japonya Başbakanı Kiichi Miyazawa ülkesini 'hayat tarzında bir dünya lideri' yapma sözü vermişti. Gelirleri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gelirlerden dörtte bir oranında daha düşük olan Avrupa ise çoktandır yaşam tarzında bir dünya lideri olmuştu bile.

Süper güçler kendi çıkarlarını korumak ve nüfuz sergileyebilmek için büyük harcamalar yapmaya meyillidir. Siyasi bir süper güç olarak kalmak için Amerika Birleşik Devletleri savunmaya da kendisinden sonraki 15 ülkenin toplam payı kadar para ayırmaktadır. Yaşam tarzıyla bir süper güç olarak konumunu muhafaza etmek için Avrupa'nın sosyal koruma için yaptığı harcamalar ise dünyanın geri kalanı tarafından yapılan harcamalara denktir (şekil 12).

AZALAN ÇALIŞMA

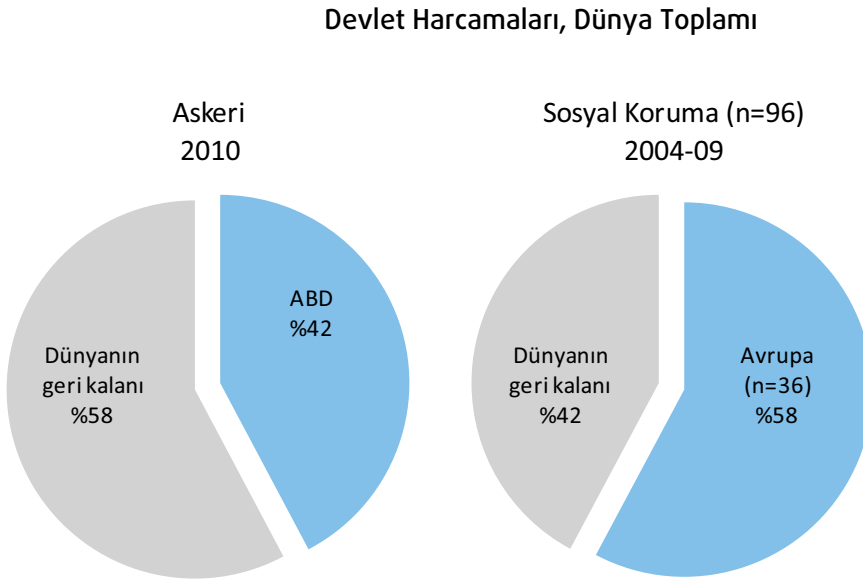
Avrupa ekonomik modeli denince ilk akla gelen şey belki de iş ve özel yaşam arasındaki dengedir. Artan refahla birlikte Amerikalılar daha fazla mal ve hizmet alırken Avrupalılar

boş zamanlarına yatırım yapmaktadır. 1950lerde Batı Avrupalılar Amerikalılara kıyasla bir ay daha fazla çalışmaktayken 1970lere gelindiğinde neredeyse aynı oranda çalışıyorlardı. Günümüzdeyse Amerikalılar Hollandalılar, Fransızlar, Almanlar ve İsveçlilerden bir yıl bir ay daha fazla çalışmaktadır; hatta o denli zengin olmayan Yunanlılar, Macarlar, İspanyol ve Polonyalılar bile Amerikalılardan daha az çalışmaktadır.

Şekil 12: Dünyanın Geri Kalanından Daha Fazla Harcama Yapmak

(savunma [ABD] ve sosyal koruma [Avrupa] için genel devlet harcamaları; 2004-2009, dünyadaki toplam harcamaların payı)

Notlar: Sosyal koruma harcamalarıyla ilgili olarak elde bulunan veriler ışığında 2004-2009 arası dönemde ülkelere ait ortalamalar kullanılmıştır. *n* hesaplara dahil edilen ülke sayısını göstermektedir. Veriler genel anlamda devlet harcamalarıyla ilgili veriler olmakla birlikte bunun mümkün olmadığı hallerde sadece merkezi yönetim esas alınmıştır.

Kaynaklar: Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (2011), IMF Devlet Mali istatistikleri Rehberi, Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri ve Weigand ve Gosh (2008) verilerine dayanarak Dünya Bankası'na yapılan çalışmalar.

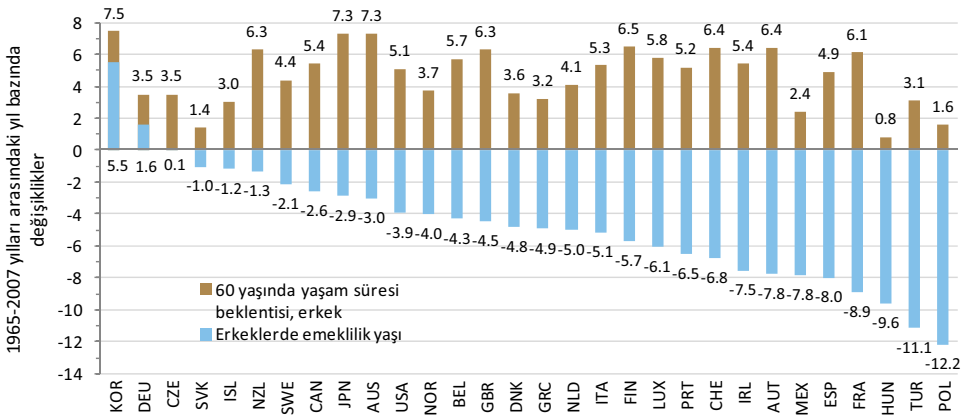
Avrupalılar aynı zamanda kendi hayatları boyunca -giderek artmakta olan- çalışarak geçirdikleri yılların da sayısını azaltmayı başarmışlardır. Günümüzde, Fransa'da, Macaristan'da, Polonya'da ve Türkiye'de erkekler 1960lı yılların ortalarına kıyasla ve çok daha etkin bir şekilde 8 sene daha erken emekli olmaktadır. Ortalama bir Avrupalı, aynı zamanda 4 sene daha fazla yaşamayı da bekleyebilir. 2007 senesinde Fransız erkekleri 1965 senesine kıyasla + 15 sene daha fazla emekli maaşı çekerken aynı oran Avusturyalı, Polonyalı, İspanyol, İsviçreli ve Türk erkekler için +12 emekli maaşıdır. Ekonomik işbirliği ve

Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri arasında sadece Kore, Almanya ve Çek Cumhuriyeti'nde erkeklerin günümüzdeki çalışma yılları 50 sene öncesiyle kıyaslandığında daha fazladır (şekil 13).

Amerika, Avustralya ve Kanada'da da erkekler günümüzde geçmişe kıyasla 4 sene daha erken emekli olmaktadır. Ancak, bu ülkelerdeki nüfus yapısı da tipik bir Avrupa ülkesine kıyasla daha elverişlidir (şekil 14). Mevcut göç ve iş piyasasına katılım trendleri değerlendirildiğinde bu raporda ele alınmış olan 45 ülkenin iş gücü gelecek 50 sene içerisinde 50 milyon kişi azalacak ve 2060 senesine gelindiğinde iş gücündeki toplam nüfus 275 milyon olacaktır. Sadece 2030 senesinde iş gücü 15 milyon kişi azalacaktır. Bu düşüş en ciddi etkisini bugün yüksek doğurganlık oranlarından ötürü iyi durumdaki Fransa gibi AB ülkeleri üzerinde gösterecek, ancak bununla birlikte aday ve komşu ülkeler de işçi kaybedecektir. Tek istisna Türkiye'dir; Türkiye'de iş gücünün 2060 senesine kadar artış içerisinde olacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 13: Avrupa'daki sosyal güvenlik sisteminin insanları daha uzun yıllar destekleyebilmesi gerekmektedir

(60 ve etkin emeklilik yaşına göre yaşam süresindeki değişiklikler, 1965-2007)

Kaynak: OECD sağlık verileri

Avrupa'nın iş gücünün küçülüyor olması karşısında radikal değişikliklere gitmekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Tüm ülkelerdeki işgücüne katılım oranları Kuzey Avrupa'daki oranlara yaklaşırsa ya da tüm ülkelerde emeklilik yaşı 10 sene daha arttırılsa bile Avrupa iş gücünde gelecek 50 sene içerisinde ancak marjinal bir artış görülebilir. Kadın iş gücü seviyesi erkek iş gücüne eşitlendiğinde bile iş gücü yüzde 5 oranında küçülmesini sürdürecektir. Ancak bu değişikliklerden hiçbiri kaybolan genç iş gücündeki kayıpları telafi edebilir. Bu nedenle, Avrupa'nın Türkleri de Avrupa iş piyasasına dahil etmesi ve buna

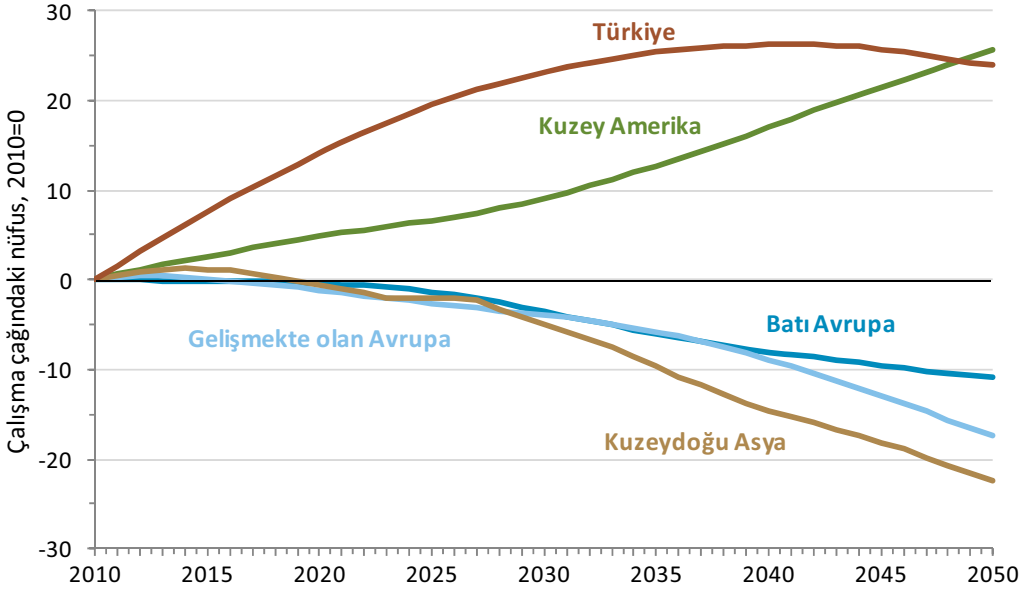
ilaveten tüm dünyadan yetenekli genç çalışan nüfusu kendisine çekebilmesi gerekir. Mümkün görünen bir senaryoya göre Avrupa iş piyasasında bu yolla kaydedilecek kazanımlara Türkiye'nin katkısı yüzde 40 düzeylerinde olacak, ayrıca genç iş gücündeki artışın neredeyse tamamı Türkiye'nin katkısıyla sağlanacaktır.

Avrupa iş piyasasını düzeltmek için yapılması gereken çok şey vardır; boş pozisyonlar için rekabeti arttırmak, Avrupa içerisinde iş gücünün dolaşımını arttırmak, çalışma ve refah etkileşimini rayına oturtmak ve göçmenlik politikalarını yeniden gözden geçirmek gibi. Bu değişiklikler bir toplumsal uzlaşım olmadan gerçekleşemez ve görünen o ki bu mutabakatın oluşması için henüz zamana ihtiyaç vardır.

İlk adımı atmak için en uygun yer belki de Avrupa içerisinde iş gücü hareketliliğini arttırmak olabilir. Avrupa Birliği içerisinde iş gücü dolaşımı gelişmiş ülkelerde en düşük seviyededir (şekil 15). Bu hareketliliğin ve dolaşımın artması önünde dil ve kültür farklılıkları gibi büyük engellerin yanı sıra politika temelli engeller de bulunmaktadır. Örneğin, çoğu eski AB üye ülkesinde yeni üye ülkelerden kaynaklı iş gücünün dolaşımı kısıtlı tutulmaktadır. Çoğu Avrupa ülkesinde emlak piyasaları bu tür bir hareketlilik ve dolaşımın önünü kesercesine pahalıdır ve bu şekilde dolaşımı verimsiz kılmaktadır. Gayri menkul alım satım işlem tutarları da oldukça yüksektir. Emeklilik maaşları ve işsizlik sigortası gibi sosyal kazanımların Avrupa ülkeleri arasında taşınabilirliğini temin etmeye yönelik önlemlere rağmen uygulamadaki bazı kurallar da bu süreci hantallaştırmakta ve sınırlandırmaktadır. Yüksek tutarlardaki işsizlik ödemeleri insanları iş aramaya teşvik etmekten uzaktır. İş piyasasından gelen sinyaller, bölgesel maaş farklılıklarını sınırlayan toplu sözleşmelerle etkisiz kılınabilir. Tek pazarın daha iyi işlemlerini sağlamak için iş gücünü daha fazla hareketli kılmak bir öncelik olmalıdır. Ortak para birimi kullanan ülkeler içinse bu bir ön şarttır (Kutu 1).

Şekil 14: Kuzey Amerika'nın iş gücü bir çeyrek düzeyinde büyürken Avrupa'nın küçülecektir

(Çalışma çağındaki nüfusta gelecekte gerçekleşmesi beklenen değişiklikler, yüzde, 2010=0, 2010-50)

Kaynak: Birleşmiş Milletler nüfus tahminleri (bkz. bölüm 6).

Ardından, Avrupa'nın çalışma hayatı ve işlerin nasıl düzenlendiği ve sosyal güvencenin nasıl sağlandığıyla ilgili olarak da birtakım değişiklikler yapması gerekecektir. Birçok Batı Avrupa ülkesinde 1990ların sonu ve 2000li yılların başları itibarıyla çalışma hayatına katılımdaki düşüş tersine döndürülebilmştir. Orta, doğu ve güney Avrupa'daki ülkelerin bir çoğunun da bugün aynısını yapması gerekmektedir. Avrupa ekonomik modelinin yeniden bir değerlendirmeye tabi tutulması gereken temel özelliklerinden ilki pek çok ülkede işgücüne katılımı azaltan ve istihdamı düşüren iş mevzuatıdır. İspanya gibi ülkelerde yüzde 40'a varan genç işsizlik oranlarının da sorumlusu budur. Çelişkili de görünse, yetersiz bir genç işçi/çalışan nüfusu ve gençler arasında işsizlik oranlarının artması Avrupa'nın gelecekte karşılaştacağı konulardır.

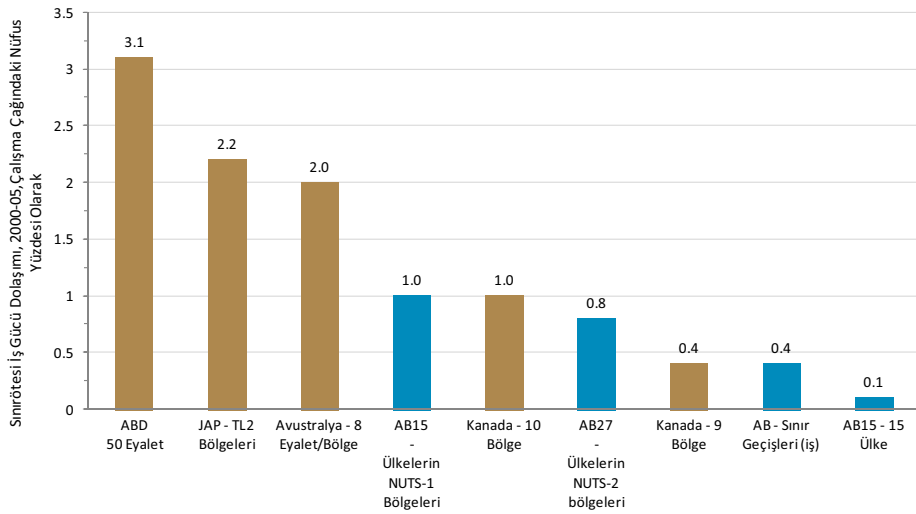
Danimarka ve Almanya bu konunun nasıl düzeltilebileceğini göstermiştir (Iwulska, 2011). Hırvatistan, Moldova, Polonya, Romanya ve Türkiye gibi diğer ülkelerin buralardan alınan dersleri süratle ve dikkatli bir şekilde öğrenmeleri gerekebilir. Avrupa'daki gelişmekte olan ülkelerin de kültürel ve siyasi geçmişleri temelinde daha fazla iş güvencesi sağlamak suretiyle Belçika ve Fransa gibi ülkelere mi yaklaşacaklar yoksa daha fazla esnekliği tercih

ederek Kuzey Amerika ve Doğu Asya ülkeleri safına mı katılacaklarına karar vermeleri gerekecektir. Danimarka'da olduğu gibi her ikisini de bir arada yürütmek istemeleri halinde hem daha fazla iş güvencesi hem de daha fazla esnekliğin beraberinde getireceği masrafları da göğüslemeleri gerekecektir. Şu an için, ülkelerin bir çoğunda her ikisi de yoktur.

Şekil 15: Avrupalılar kendi ülkelerinde bile daha az hareket ediyorlar

(iş gücü dolaşımı, dolaşım içerisindeki çalışma çağındaki nüfusun oranı, 2000-2005)

Kaynak: Eurobarometer (2005), ABD Nüfus Sayımı Mevcut Durum Araştırması, Eurostat, Kanada Ulusal İstatistik Dairesi ve OECD tarafından yapılan çalışmalara dayanarak Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar (bkz. bölüm 6).

Bir yandan tüm bunlar yapılırken, Avrupa'nın politika yapıcılarının da halkı göç konusunda yeni bir yaklaşımın gerekliliğine inandırması gerekmektedir. Avrupa'da daha ben-merkezci ve sadece insani endişelerle değil ekonomik ihtiyaçlara göre de şekillenmiş olan bir göçmenlik politikasına ihtiyaç vardır. Bugün süregelen tartışma Kuzey Afrika'dan gelen göçün en iyi nasıl yönetilebileceğidir. Yarıncı tartışmalar ise Avrupa'yı küresel anlamda bir yetenek mıknatısı haline getirmeye yarayacak politika ve uygulamaların neler olacağı hususunda olmalıdır. İsveç ve İngiltere gibi ülkeler bunu bir süredir yapmaktaysa da yapılanlar etkinlik açısından Kanada ya da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki düzeyde değildir (Iwulka, 2011).

Kutu 1: İşçilerin dolaşımı – ortak para biriminin henüz yerine getirilmemiş olan ön-koşulu

American Economic Review adlı derginin Eylül 1961 tarihli sayısı için 'ekonomi konusunda yayınlanmış olan dergilerin en etkili olanıdır' desek yeridir. Phelps tarafından kaleme alınmış olan optimum büyüme yollarıyla ilgili 10-12 sayfalık bir makaleden sonra Robert Mundell'in 'optimum para birimi bölgeleriyle' ilgili olarak yer alan kısa yazısında bir parasal birliklik içerisinde olan ülkelerin ortak bir para biriminden maksimum faydayı sağlayabilmek için sahip olması, yok ise derhal tesis etmesi gereken bazı şartlardan bahsedilmektedir. Pratik anlamda ortak para birimi uygulamasının gerek yüksek kronik işsizliğe gerekse kabul edilemez düzeyde enflasyona sebep olmasının bertaraf edilmesi gerekir. 1999 senesinde Mundell 'farklı kur rejimlerindeki parasal ve mali politikalar ile optimum para birimi alanları konulu analizlerinden ötürü' Nobel Ödülü'ne layık görülmüştür.

Başarılı bir parasal birlik için gereken şartların neler olduğu 1961 tarihli makalede tespit edilmiştir ve konu eninde sonunda iş gücü ile sermayenin üye ülkeler arasında serbest dolaşımına gelip dayanmaktadır. Bunun nedenini daha iyi anlayabilmek için birliğin bir tarafında (diyelim ki güneyinde) ekonomik faaliyetlerde bir düşüş yaşanırken bir başka tarafındaysa (diyelim ki kuzeyde) bir artış olsun. Bunun neticesinde güneyde işsizlik artacak, kuzeydeyse enflasyondan kaynaklanan baskılar artarken ödeme dengesi fazlalıklarında bir artış olacaktır. Merkez Bankası, para arzını artırdığı takdirde bu güney açısından iyi olmakla birlikte kuzeydeki enflasyonu daha fazla körükleyecektir. Merkez Bankası'nın bunu yapmadığı senaryodaysa güney işsizlikten kırılabilecektir. Ancak, sermaye ve çalışanların parasal birlik içerisinde süratle hareket edebilmeleri halinde bu ikilem de ortadan kalkar.

Ortaya koymuş olduğu fikirlerin uygulamasına örnek olarak Mundell, Batı Avrupa'yı seçmiş, bir anlamda avroyla ilgili güncel tartışmalar için de bir sezgi ortaya koymuştur. "Batı Avrupa'da Ortak Pazarın kurulması nihai siyasi birliğe doğru atılmış olan kritik bir adım ve ortak para biriminin konusu olarak değerlendirilmiş ve bu konu çok tartışılmalıdır. Bu noktada, Batı Avrupa'da ortak para birimi için gereken şartların özellikle de işçilerin serbest dolaşım hakkı bulunmamasından ötürü sağlanamaması halinde iç istikrarın sağlanması ve ödeme dengelerinin desteklenmesi için esnek bir döviz kur sisteminin gerekeceğine değinen J.E. Meade'yi; ya da ortak para birimine olan inancını ortak para biriminin daha fazla sermaye dolaşımını da beraberinde getireceğiyle temellendiren ve iş gücünün daha hareketli hale getirilmesi ve uluslar-üstü istihdam politikalarının kolaylaştırılması gerektiğini ifade eden Tibor Scitovsky'yi hatırlamak gerekebilir.

Avroya geçişle birlikte avro bölgesinde sermaye dolaşımı şüphesiz artmıştır. Tek bir para birimi kullanılmasının parasal bütünleşmeyi büyük ölçüde kolaylaştıracağı beklenebilir. Benzer şekilde, tek para biriminin mal değişimini de kolaylaştırmış olduğu ortadadır. Ne var ki tek para birimi insanların dolaşımını kendi başına arttırmaz. Bunun için devletlerin iş kanunlarını, eğitim ve öğretimle ilgili düzenlemelerini ve sosyal güvenliği ve refah sistemlerini uyumlaştırması gerekir. Avro bölgesinde mal ticaretinin artması neticesinde iş gücünün dolaşımına duyulan ihtiyaç azalabilir ancak hizmet alış veriş için -ki hizmetler günümüzde Batı Avrupa'nın ekonomik çıktısının üçte birine tekabül etmektedir- insanların dolaşımının sağlanması şarttır. Aynı dolaşım kolaylığı ve hareketlilik ülkeler arasındaki işsizlik farklılıklarını idare edilebilir düzeyde tutabilmek için de gereklidir.

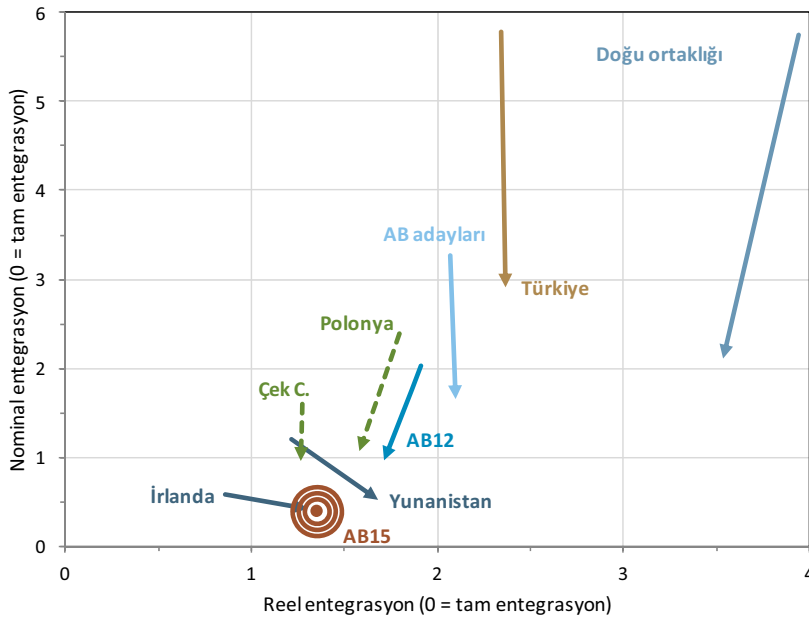
Küresel mali krizden bir on sene önce, Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesi kayda değer bir ilerleme sergilemiştir. Ancak pek çok ülke için bu ilerleme dengesiz olmuştur (kutu şekil 1) ve aynı ilerlemenin finansal alanlarda reel sektörlere (ticaret ve gelirler) kıyasla çok daha hızlı olduğu görülmüştür. İlerleme yeni üye ülkeler için daha dengeli gerçekleşmiştir. Örnek vermek gerekirse, Polonya finansal ve reel açılardan daha fazla bütünleşmiştir. AB'ye aday devletler (burada Hırvatistan ve Türkiye'den bahsediyoruz) ise sadece finansal bir bütünleşme yaşamışlardır. Ancak, bir yandan parasal ve mali açılardan bir entegrasyon sürerken, Yunanistan reel anlamda AB15 bütünleşmesinden uzaklaşmıştır.

Avrupa'daki iş gücünün hareketliliği dünyadaki en düşük seviyededir. Mundell'in 50 sene öncesinde yazmış olduğu yazı bunun avro bölgesi için büyük bir sorun olacağını daha o günden öngörmüştür. İşgücü dolaşımının ve hareketliliğinin artırılması Avrupa için bir öncelik olabilir ancak avro bölgesi açısından bu bir ön-şarttır. İşgücü piyasalarının entegrasyonunu sağlayabilen ülkeler kendilerine de yarar sağlayacak şekilde ortak para birimini kullanabilecektir. Diğer ülkeler ise enflasyon ve işsizlik dengelerini tutturma baskısını hissedeceklerdir.

Kutu Şekil 1: Son on senelik dönemde Avrupa'da gerçek bütünleşmeden daha çok parasal ve mali bir bütünleşme yaşanmıştır

(oklar 1997 senesinde başlayarak 2008'de sona ermektedir; çıkış noktası ise tam nominal ve reel entegrasyona işaret etmektedir)

Not: Grafikte optimum para birimi alanları teorisi (Mundell 1961) kullanılarak ekonomik entegrasyon izah edilmektedir. Dikeyde nominal entegrasyonun üç göstergesi olan döviz kurlarının değişkenliği, enflasyon oranlarının yakınsaması ve faiz oranlarının yakınsaması tek bir endekste ele alınmaktadır. Yatay eksen ise aynı göstergeler reel entegrasyon için ele alınmaktadır. İş çevrelerinin senkronizasyonunda nereye kadar gidileceği sanayi üretimi, ticari entegrasyon ve kişi başına düşen gelir endeksleri kullanılarak ölçülmektedir. Esas çıkış noktası ise mükemmel ekonomik entegrasyonu ve oklar da her bir ülke ya da ülke grubuna ait 1997-2008 yılları arasındaki entegrasyon sürecini göstermektedir. AB'ye aday ülkeler Türkiye ve Hırvatistan; doğu ortaklığı ülkeleri Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna; AB'ye yeni üye ülkeler Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'dır.

Kaynak: Sugawara ve Zalduendo 2010.

ACILEN SOSYAL KORUMA SÖZÜ

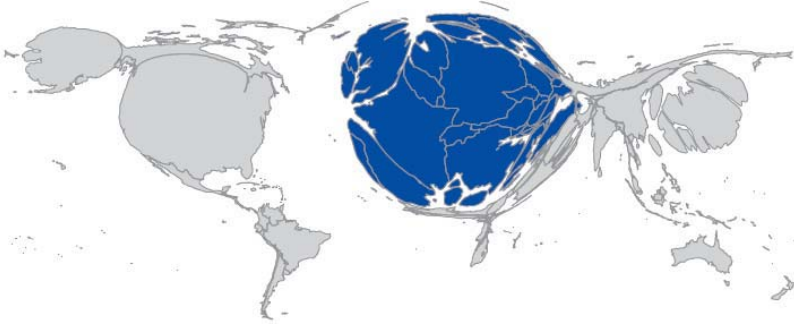
Avrupa'nın çalışma hayatı ve yönetimle ilgili büyük değişiklikler yapması gerekecektir. Bunun da nedenleri her geçen gün daha fazla açıklık kazanmaktadır: iş gücü küçülmekte, toplum giderek yaşlanmakta, sosyal güvenlik çoktandır devlet harcamalarının büyük bir kısmını oluşturmakta ve mali açık ve kamu borçları sıklıkla büyük bir külfet halini almaktadır.

Devlet harcamaları, açık ve borç konuları ele alınırken aslında ilk önce 'Acaba Avrupa devletleri çok mu büyük?' diye sormak doğru olacaktır. Diğer bir deyişle, bu konulara odaklanmadan önce Avrupa devletlerinin harcamalarının çok büyük olup olmadığı öncelikle yanıtlanması gereken bir

sorudur. Evet, bu devletler muadillerine kıyasla daha büyüktür. AB15 içerisinde, 2009 itibarıyla devletler GSYH'nin yüzde 50'sini harcamıştır. Avrupa'nın AB15 dışındaki kesimlerinde aynı oran yüzde 45 düzeyindedir ki bu rakam Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da yüzde 40, Latin Amerika'da yüzde 33 ve gelişmekte olan Doğu Asya'da ise yüzde 25'tir. Coğrafi alana göre değil de devlet harcamalarına göre yeniden çizilmiş bir Avrupa haritası dışarıdan nasıl görünecektir acaba? (bkz. şekil 16).

Şekil 16: Avrupa devletleri büyüktür

(2009 yılı itibarıyla dolar bazında yapılan devlet harcamalarına göre yeniden boyutlandırılmış bir dünya haritası)

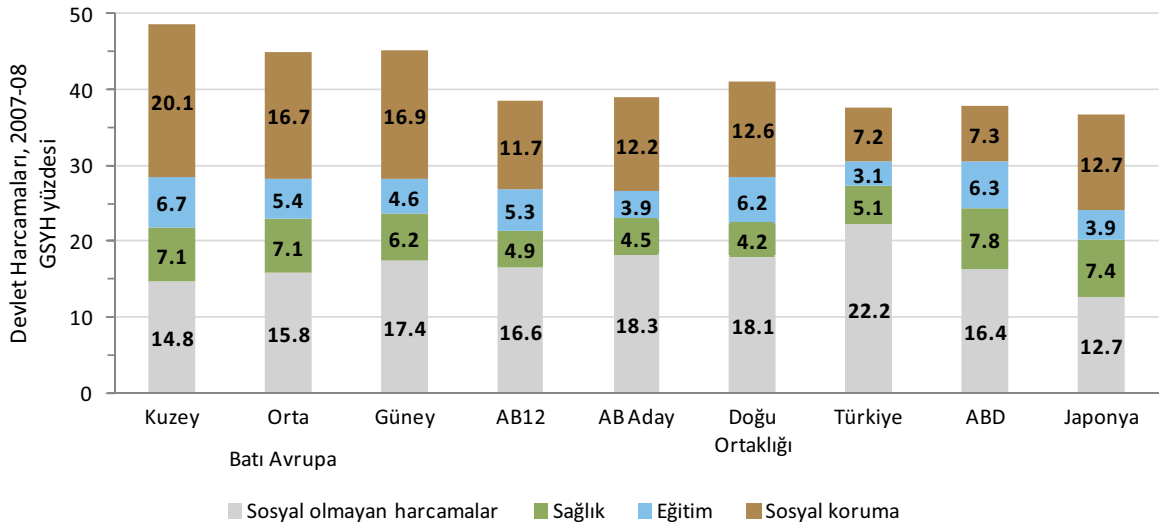
Kaynak: IMF Devlet Mali istatistiklerine dayanılarak Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen çalışmalar

Avrupa devletleri kişi başına düşen gelir düzeyi aynı olan ülkelerden, GSYH'nin yüzde 7'si ile yüzde 10'u arasında değişen bir tutar kadar daha fazla harcamaktadır. Bu fark da büyük oranda sosyal koruma harcamalarından kaynaklanmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Batı Avrupa devletlerinin bu anlamda GSYH'lerinin yüzde 10'una yakın bir harcamaları vardır ve bu rakam Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve Japonya'nın üzerindedir. Sosyal koruma harcamaları arasındaki fark ise yüzde 9'dur (şekil 17).

Şekil 17: Avrupa devletleriyle diğer devletlerin devlet harcamaları arasındaki farklılığın nedeni sosyal koruma harcamalarıdır

(Devlet harcamaları, GSYH yüzdesi olarak, 2007-2008)

Not: 'Sosyal koruma' hastalık ve engellilik, yaşlılık, malullük, aile ve çocuklar, işsizlik ve konut kalemlerini kapsamaktadır.

Kaynak: IMF Devlet Mali istatistikleri

Devletin büyük olması için iyi nedenler olabilir. Devlet temel sosyal hizmetleri iyi bir şekilde sağlayabiliyorsa ve Avrupa toplumu yaşlılarının, bakıma muhtaç ve kimsesizlerinin refahını korumak adına daha fazla bir dağılım istiyorsa bu imkanları sağlamalıdır. Avrupa nüfusları yaşlanırsa ve buna göre sosyal güvenlik sistemlerinin de daha büyük olması gerekirse bu da fazla harcama yapan devletler için iyi bir mazeret olabilir. Avrupalı toplumlar dağılımı arttırmış ve bunu da doğru ve etkili bir biçimde gerçekleştirmeyi başarmıştır. Avrupa'da genel olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan ve Doğu Avrupa'da da Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana yoksulluğun önemli oranda azalmış olması da buna işaret etmektedir.

Ancak, sosyal hizmetler, sosyal refah ve sosyal güvenliğin vergilerle finanse edilmesi gerekir ve Avrupa'daki vergi oranları dünyadaki en yüksek seviyededir. Örneğin, Kore Cumhuriyeti'ndeki vergi yükü -Koreli işverenlerin işe alımlarda maaşa ilaveten yaptıkları ödemeler- Belçika firmalarınca ödenmesi gereken tutarın üçte biri ve Türkiye ve Yunanistan'da ödenmesi gereken tutarların yarısı oranındadır. Bu gibi rakamlar akla bir soru getirmektedir: Avrupa'da büyümeye engel olan 'devletin' bu denli büyük olması mıdır? Evet, görünmektedir. Son 15 sene içerisinde, Avrupa'da devlet harcamalarında yaşanan 10 yüzdelerlik puan düzeyinde bir artışın yıllık büyüme rakamları üzerindeki etkisi yüzde 0.6-yüzde 0.9 yüzde puan düzeyinde bir düşüştür. Devlet harcamaları-GSYH oranı yüzde 40'ın üzerindeki ülkeler, bu oranın daha

düşük olduğu diğer ülkelere kıyasla GSYH'nin yüzde 2'si puan düzeyinde bir büyüme yaşamaktadır (bkz. bölüm 7).

Elbette ki, büyüklük tek önemli faktör de değildir. Devletin faaliyetleri, bu faaliyetlerin nasıl finanse edildiği de önemlidir. Avrupalı devletler dünyanın en büyük ekonomik bölgesini de yönetmekte ve düzenlemekte, önemli bir mal, hizmet ve sermaye değiş tokuşunu teşvik etmekte, söz hakkı ve güvenilirlik tesis etmeye çalışmakta, kamu yararı sağlamaya çalışmakta ve refahı yeniden dağıtmaktadırlar. Bu görevleri yerine getirmekte büyük devletler daha başarılı olmaktadır; özellikle de sosyal sözleşme herkesin aynı kurallara göre oynayacağı bir çizgi çekmişse. İsveç gibi ülkelere baktığımız zaman gördüğümüz üzere serpilmekte olan dinamik ekonomilere bu tür büyük devlet yapıları iyi eşlik etmektedir.

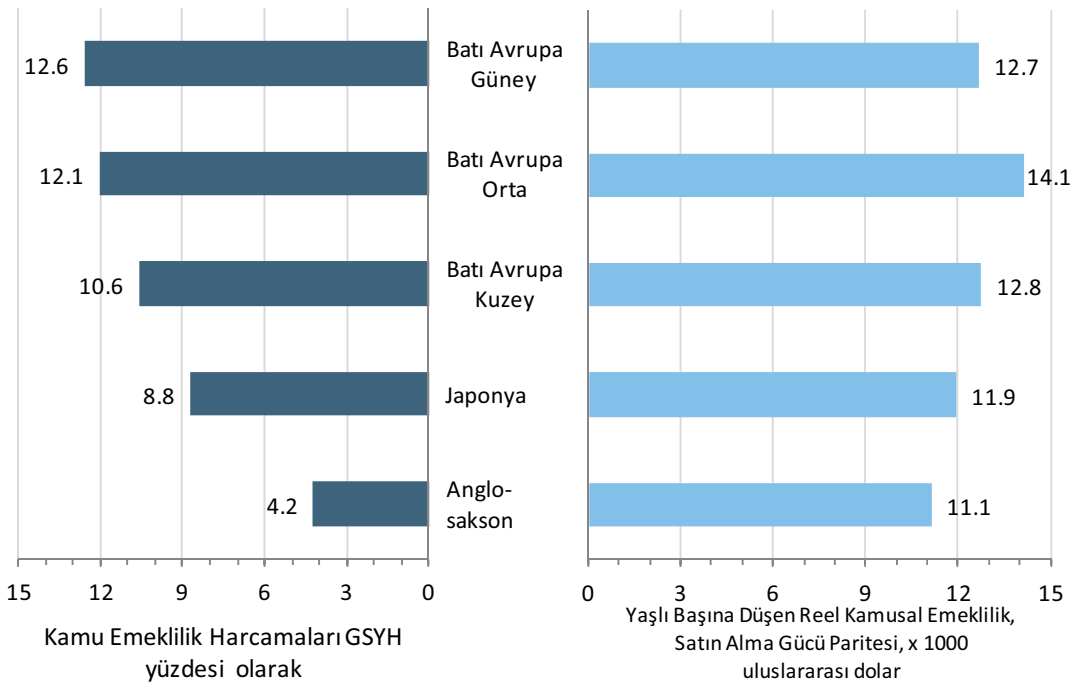
Ancak İsveç olmak da o kadar kolay değildir. Peki ne gerekir İsveç gibi olmak için? Tapu işlemlerini olabildiğince kolaylaştırın, sınır ötesi ticaret yapın ve öyle vergiler ödeyin ki Dünya Bankası iş yapılabilir ülkeler listesinde ilk 15 ülkeden biri olun. Ayrıca, çalışma çağındaki her beş kişiden dördünü iş sahibi yapacak şartları yaratabilirsenez ve hemen hemen herkesin vergisini ödemesini sağlayabilirsiniz; yüksek kaliteli sosyal hizmetler sunan verimli ve etkin bir devletin varsa ve vergi mükelleflerinden aldığı paranın karşılığını verebiliyorsa; emeklilik kuralları 65 yaşından önce emekli olmayı zorlaştıracak hele hele 60 yaşından önce emekli olmayı imkansızlaştıracak şekilde düzenlemişse; suistimalleri asgariye indirecek şekilde cömert bir sosyal güvenlik ağı ve şeffaf bir hükümet yapısı sağlanmışsa... bu liste daha da uzatılabilir. Eğer bir ülke bu sayılanları yapabiliyorsa, devlet mekanizması ne denli büyük olursa olsun büyümenin karşısında bir engel teşkil etmiyor demektir.

Avrupa devletleri daha etkin olmak, olamıyorlarsa da küçülmek durumunda kalacaklardır. Neyse ki, 'prematüre' denebilecek bir şekilde fazlaca büyümüş olan devletlerin bu büyümelerinin tek bir nedeni vardır: sosyal koruma. Avrupa devletleri ne sağlıkta ne de eğitimde çok para harcayan devletler değillerdir. Ülkeler arasındaki çeşitli farklılıkların da temelinde emekli maaşları ve sosyal destek harcamaları yatmaktadır. Avrupa ülkeleri ayrıca vergi karı konusunda da farklılıklar göstermektedir. Kuzey Avrupa ülkeleri yüksek gelirli kesimlerin sosyal güvenlik ödemelerini Avrupa'daki diğer ülkelere daha fazla vergilendirmektedir. Vergi dendiği zaman güney kesimler Batı Avrupa'nın sosyal harcamaları en yüksek bölgesidir. Ancak, 'Avrupa kendi denklemleriyle kıyaslandığında neden emeklilik maaşlarına bu denli yüksek meblağlar harcanıyor?' diye sorduğumuz zaman, bu sorunun cevabı kuzeyde de güneyde de Orta Avrupa'da da aynıdır. Bunun nedeni ne Avrupa nüfusunun en yaşlı nüfus olmasıdır (kaldı ki Japon nüfusu Avrupa nüfusundan daha yaşlıdır) ne de daha yüksek olan emekli maaşları (Yunanistan'da emekli

başına düşen yıllık ödemeler Japonya ile neredeyse aynıdır). Avrupa bu alanda daha fazla harcama yapmaktadır çünkü emekli maaşına hak kazanmak daha kolay ve daha ucuzdur (şekil 18).

Şekil 18: Yararlanıcı başına yıllık emekli maaşlarındaki küçük farklılıklar devletin toplam emeklilik ödemelerinde büyük meblağlara ulaşmaktadır
(2007 senesinde devletin emeklilik harcamaları)

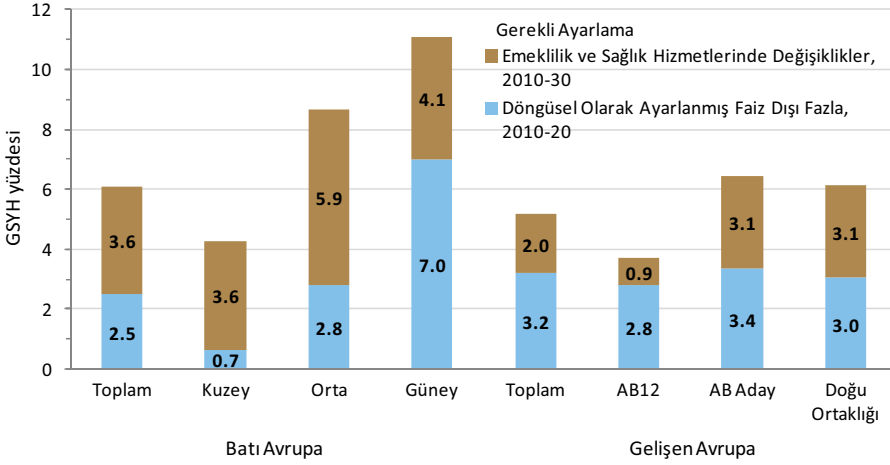
Not: Grupların medyan değerleri gösterilmiştir

Kaynak: Eurostat; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (bkz. bölüm 7).

Mali konsolidasyon Avrupa için gelecek on sene süresince en büyük öncelik olmalıdır; ayrıca yaşlanmayla ilgili devlet harcamaları gelecek 20 senenin politika gerekliliklerinden olacaktır. Bu rapor için yapılmış olan hesaplara göre, Batı Avrupa'nın kamu borçlarını 2030 yılında GSYH'nin yüzde 60'ı civarlarına düşürebilmesi için iktisadi dalgalanmalara göre düzeltilmiş faiz dışı fazla oranını bu on yılda GSYH'nin yüzde 6'sı düzeyinde tutturması gerekmektedir (şekil 19). Batı Avrupa ülkeleri arasında kamu harcamalarının konsolidasyonuna olan ihtiyaç güneyde en yüksek ve kuzeyde de en düşük düzeydedir. Avrupa'daki gelişmekte olan ekonomiler arasında, kamu borç hedefi GSYH'nin yüzde 40'ı olmak üzere, ihtiyaç duyulan mali konsolidasyon GSYH'nin yüzde 5'i düzeyindedir. Avrupa Birliği'ne yeni üye olan ülkelerde bu en düşük seviyededir. Aday ülkeler ve doğu ortaklığı ekonomilerinde çok daha büyük ayarlamalar

gerecektir çünkü bu ülke ve ekonomilerin çoğu henüz emekli maaşları, işsizlik sigortası ve sosyal destek gibi sosyal koruma sistemlerinde reform hareketlerine başlamış değildir.

Şekil 19: Batı Avrupa mali açıklarını GSYH'nin yüzde 6'sı oranında, gelişmekte olan Avrupa ülkeleriye daha düşük oranda iyileştirmek durumundadır (mali uyum gereksinimleri, 2010-2030)

Not: Yaşlanmanın emekli maaşları ve sağlık hizmetleri üzerindeki etkisi AB'ne aday ülkelerde ve doğu ortaklığı ülkelerinde görülmemektedir. Bu çalışma için sağlık hizmetleri harcamalarının yeni aday olan ülkelerdeki oranlarla aynı düzeyde olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Emekli maaşlarıyla ilgili harcamaları ilgilendiren ayarlamaların da Güney Avrupa düzeyinde olduğu varsayılmıştır.

Kaynak: IMF, Yapısal Araştırmalar Kurumu (Polonya) ve Dünya Bankası (bkz. bölüm 7).

Yaşlanmayla alakalı kamu harcamaları içerisinde yaşlılara sağlık hizmeti sunumuyla ilgili sürekli olarak artış gösteren harcamalar da yer almaktadır. Emekli maaşları ve uzun vadeli sağlık hizmetleriyle ilgili olarak kapsamlı reformlar gerçekleştirilmedikçe gelecek 20 sene içerisinde devletlerin mali dengelerini bozacak bir şekilde bu masraflar artarak GSYH'nin yüzde 3'ü seviyesine ulaşacaktır. Avrupa'da bu gibi ödemelere GSYH'nin yüzde 10'undan fazla ödemeler yapan devletler ekonomik büyümeyi destekleyen eğitim, altyapı ve yenilikçilik gibi faaliyetlere yeterli yatırımı yapamıyor olmak gibi bir riskle karşı karşıya olabilirler. Halihazırda sadece sosyal güvenlik harcamaları yüzde 15 ve üzerinde bulunan Sırbistan ve Ukrayna gibi ülkeler refah düzeylerini nesiller boyunca sürecek bir tehlikeye atıyor olabilirler.

ÇALIŞMA HAYATI VE ÖZEL YAŞAM DENGESİNİ YENİDEN KURMAK

Avrupa çalışma modeli diğer tüm modellere kıyasla çok daha fazla gelir güvencesi sağlamaktadır ve Avusturya, Danimarka, İrlanda ve İsviçre gibi ülkeler bu modeli öyle bir şekilde sistemlerine adapte etmişlerdir ki işe alımlarda da işten çıkarmalarda da güvenlik ve esneklik

prensipieri iş piyasası çıktılarında verimlilik ve eşitlik her zaman korunacak şekilde birleştirilmiş durumdadır. Ancak, Avrupa'nın büyük çoğunluğu için çalışma hayatı ve özel hayat arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir; aynı durum, toplumları özel girişimin acımasız yüzünden korumak için yapılan kamu harcamalarının bir sonucu olarak hayata geçen mali dengesizlikler için de geçerlidir.

1980'li yılların ortalarından beri küresel pazara bir milyar Asyalı işçi girmiştir. Aynı dönemde Avrupalıların haftalık çalışma saatleri, senede çalıştıkları haftaların sayısı ve bir ömür boyunca toplam çalıştıkları yıllar hep diğerlerinden az olmuştur. Verimlilik artışının olması gereken hızda artmaması endişe vericidir. Örneğin, Avrupa Birliği'nin güney bölgesi ülkelerinde verimlilik son on sene içerisinde her sene yüzde 1 oranında düşmüştür; oysa ki, kuzey Avrupa ve kıta Avrupa'sının verimlilik oranlarına bakıldığında bu verimliliğin senede yüzde 4'lük bir artış göstermiş olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Endişe verici olan bir diğer konu da Avrupa'nın bazı kesimlerinde vergi gelirlerinin devlet harcamalarından az olmasıdır. Örnek vermek gerekirse, Almanya ve Fransa 1970'lerden bu yana bir mali fazla vermemiştir; Yunanistan'ın 2011 için bütçe açığı beklentisi GSYH'nin yaklaşık yüzde 10'u düzeyindedir ve Macaristan, Sırbistan ve diğer birçok ülke de bütçelerindeki dengesizlikleri kontrol altına almak için hummalı bir çaba sergilemektedir.

Bu durumun değişmesi lazımdır. Emekli maaşları ve engelli yardımlarının artık en büyük öncelik halini alması lazımdır ve bu arada sağlık hizmetleri için uzun vadede yapılmış olan masrafların yakın zaman içerisinde acil bir sorun haline alacağı da unutulmamalıdır. Avrupa, sosyal güvenlik için Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin iki katı harcama yapmış durumdadır. Avrupa'da bazı ülkeler bu sorunlarla nasıl başa çıkılabileceğinin anlaşılması açısından örnek olarak alınabilir. İsveç gibi bazı ülkeler ilk akla gelen ülkeler arasındadır ve İzlanda gibi bazı ülkelerle ilgili olarak da bu anlamda daha fazla araştırma yapılabilir (Iwulska, 2011). Avrupa toplumlarının aynı zamanda sosyal refah sistemlerini modernleştirmeleri ve böylece çalışmanın önündeki engelleri bu şekilde kaldırmaları da gerekecektir. Danimarka, Almanya ve İrlanda bu anlamda diğer ülkelere örnek ve bir ilham kaynağı olabilecek ülkelerdir. Ancak, yapılması gereken şeyin ne olduğu bellidir: Avrupalıların daha çok sene çalışması gerekecektir.

Farklı Modelden Özel Modele

2007 senesinde Dünya Bankası tarafından yayınlanmış olan *Doğu Asya'nın Yeniden Doğuşu* (An East Asian Renaissance) adlı raporda 'orta gelir düzeyi kapanı' kavramı ortaya atılmıştır (Gill ve diğerleri, 2007). Raporda bahsedilen şey ülkeler düşük gelir düzeyinden orta gelir düzeyine kolaylıkla terfi edebilirken neden ve nasıl olup da yüksek gelir düzeyine sahip ekonomiler haline

gelmekte ve bu statüyü muhafaza etmekte zorlandıklarıdır. Daha sonradan yapılan araştırmalarda 1987'den bu yana orta gelir düzeyinden üst gelir düzeyine terfi eden yirmiden fazla ülke tespit edilmiştir. Bu ülkeler arasından, Trinidad ve Tobago ile Umman gibi bazısında petrol bulunmuştur. Ancak, bu şanstır ve diğer ülkelerin kamu vasıtasıyla başarabileceği bir örnek olmadığı açıktır. Hong Kong GAB (Çin), Singapur ve Kore Cumhuriyeti ise çalışmak, yüksek düzeyde tasarruf etmek ve zaman zaman siyasi özgürlüklerin ertelenmesi üzerine kurulu ihracata dayalı stratejiler uygulamak suretiyle huzuru refaha dönüştürmeyi başarmışlardır. Ancak, bunu yaparken de aynı kaplanlar gibi saldırgan bir şekilde ve sadece kendilerini gözeterek hareket etmeleri gerekmiştir.

Orta gelir düzeyinden yüksek gelir düzeyine terfi eden ülkelere yarısı -Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Malta, Polonya, Portekiz, Slovenya ve Slovak Cumhuriyeti- Avrupa'dadır. O hayranlık verici Avrupa yakınsama makinesinin bir parçası olabilirsiniz, müreffeh olabilmek için ne aşırı şanslı ne de Doğu Asya Kaplanları gibi yırtıcı olmanız gerekir. Sadece disiplin size yeter.

Bu yakınsama makinesinin Batı Avrupa'nın ileri ekonomilerine hızlı büyüme ve yüksek yaşam kalitesi vermekteki yetersizliği bir süredir açıkça fark edilmektedir. Avrupalı politika yapımcılar çeşitli protokol ve taahhütler imzalayarak yenilikçilik ve dinamizmi teşvik etmeye çalışmaktadır. Avrupa'nın savaş sonrası büyüme modelinin temel taşları olan-ya da bu modelden kaynaklanmış olan- politikalar, Asya ve Kuzey Amerika'da son 15 yıl içerisinde yüksek verimlilik düzeyine sahip bir büyüme yaşanmasına neden olan yeni teknolojilerin avantajından yararlanılmasını sağlayacak bir esnekliği Avrupa ekonomilerine yaşatamamaktadır. Avrupa ürün piyasasındaki düzenlemeler ve istihdam koruma programları zamanla daha da katılmış denemez; sadece zaman içerisinde daha masraflı bir hal almışlardır.

Aradaki uçurumun kapanmasını sağlayan Batı Avrupa modelinden sonra arkada 'eskinin güzel kurumları' kalakalmış ve bu kurumlar, artık yurt dışında muazzam bir rekabet ve yurt içinde de demografik kaymalarla uğraşılacak şu günlerde büyümenin önünde birer engel haline almışlardır. Bu kurumların artık güncelleştirilmesi gerekmektedir. Makinenin bir parçası olmak isteyen aday ülkelerde ve doğudaki komşu ülkelerde bu eski yapılar daha büyük bir ekonomik birlikten elde edilecek kazanımları engellemeyecektir. Yeni üye olan ülkelerde de bu ülkelerin Avrupa'nın ileri ülkeleriyle aralarındaki bağlar güçlenerek daha sofistike bir hal aldıkça söz konusu eski kurumların verimlilik kazanımlarını engellemesi beklenmemelidir. Batı ekonomilerinde yapılar ivedilikle daha fazla bir esneklik kazandırılmalıdır. Nihayetinde katı bir çekirdek halini alacak bir yakınsama çekiciliğini yakın zamanda yitirebilir.

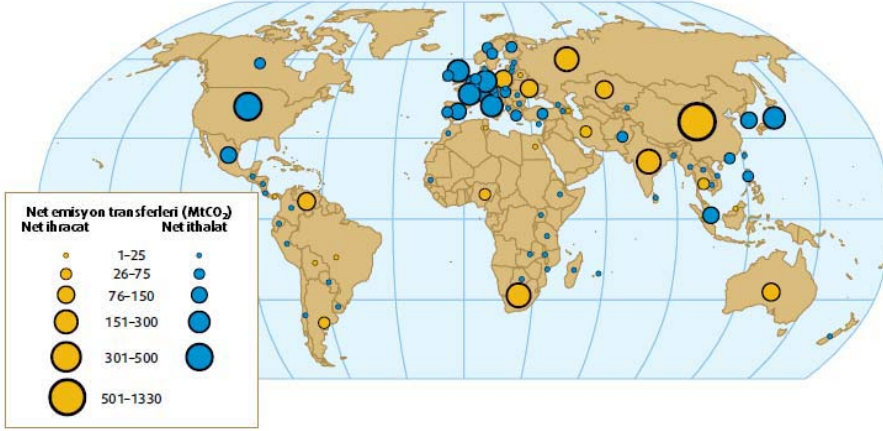
Avrupa Birliği'nin bir büyüme stratejisi vardır: *Avrupa 2020*. Bu strateji, sözü edilen mecburiyeti görmektedir. Bu raporda yer verilen 45 ülkenin hepsi Avrupa Birliği üyesi değilse de çoğu *Avrupa 2020* stratejisi amaçlarını ve stratejide ortaya konmuş olan emelleri paylaşmaktadır. Nedir bu strateji? Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomik gelişme. Ekonomik dinamizmin çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal bütünleşmeyle birleştirilmesi Avrupa yaşam tarzı ve Avrupa'nın büyüme hedefleri açısından özellikle önemlidir.

Avrupa ekonomik modeli şimdiden diğer modellerin çoğundan daha çevre dostu bir modeldir. Üretimini de dünyada Japonya hariç diğer ülke ve bölgelerin üretimlerinden çok daha temiz bir hale getirmiştir ve 2020 senesinde kişi başı karbon emisyonlarının en düşük olduğu yer olacaktır. Ancak Avrupa aynı zamanda, ithal mallarla gelen karbondan ötürü (bkz. şekil 20) en büyük karbon ithalatçısıdır ve doğrudan üretimle değilse de dolaylı olarak bir kirletici konumundadır. Avrupalıların gerçek anlamda 'yeşil' olabilmek için tüketim boyutunda daha fazla çalışmaları gerekecektir. Avrupa'nın küresel ısınmadan en az etkilenecek gibi görünmesine rağmen küresel ısınmayla mücadele için en yüksek bedeli ödemeye istekli olması Avrupa ideallerinin bir kanıtıdır. Avrupa ekonomik modelinin büyüme konusunda gereken özveriği göstermeden daha fazla çevreci olabilmesi de mümkündür ki bu yönde kanıtlar da mevcuttur. Bunun için Almanya, Fransa ve İsveç'e bakmak yeterli olacaktır (Bkz. Açıklamalar/30 Soru 30 Cevap - 2).

Sosyal bütünleşme Avrupa ekonomik modelinin temel taşı olmakla beraber bu istenen sonucu elde edebilmek için sağlam ekonomik esaslarla uyumlu adımlar atılması gerekir. Bunun nedeni belki de Avrupa'nın elinde üç tane paha biçilmez varlık bulunmasıdır: AB Tek Pazarı, bölgesel bütünleşme yönünde bir ivme ve dünyadaki yıllık çıktıların üçte birinin kaynağı olmaktan ileri gelen bir küresel nüfuz. Kapsayıcı bir kalkınma tek pazarı daha da sağlamlaştıracak, bölgesel ekonomik bütünleşme kapsamını genişletecek ve Avrupa'nın dünyadaki nüfuzunu muhafaza edecek önlemlerin doğal bir sonucu olacaktır (bkz. bölüm 8).

Şekil 20: Yeşilleşen üretim, tüketim değil

(net CO₂ emisyon transferleri [bölgesel eksi tüketim emisyonları], 2008)

Not: MtCO₂ = milyon ton karbondioksit

Kaynak. Bkz. Açıklamalar/30 Soru 30 Cevap - 2

Bunun için Avrupa ekonomik modelinin her altı bileşeninde de bazı ayarlamalar yapılması gerekecektir. Politika belirleyicilere rehberlik edecek -Phelps'den alıntılanan (1966)- kurallar şu şekilde listelenebilir:

- *Daha serbest bir ticaretin faydalarını Avrupa Birliği dışında kalan bölgeleri de kapsayacak şekilde yaygınlaştırın.* Genişleme Avrupa'yı daha güçlü kıldı; aynı şekilde ekonomik entegrasyonun da doğuya doğru devam ettirilmesi gerekmektedir. Tek pazar aynı zamanda hem derinleştirilebilir hem de genişletilebilir.
- *Dışarıdan sadece yatırım için borç alın.* Yabancı finans kaynaklarının özel yatırımlarda kullanıldığı Avrupa'da söz konusu yabancı kaynaklar yakınsama ve büyüme için lokomotif olagelmıştır. Ancak, tüketimi finanse etmek için yabancı sermayeye güvenmek hangi ekonomi olursa olsun, o ekonomiyi dinamikleştirmez; sadece daha da kırılgan bir hale sokar.
- *Firmalara kurulma, büyüme ve kapanma serbestisi tanıyın.* Girişimlerle ilgili etkili düzenlemelerde güven ve kontrol bir aradadır. Aynı şekilde, katılmak ve uymak kolaydır ancak ihlaller cezalandırılır ve yine aynı düzenlemelerde risk değerlendirmeleri yapılırken diğer taraftan kaynaklar da bu risklerin en yüksek olduğu alanlarda toplanır.
- *Kamu parasını özel yenilikçi faaliyetlerin yerine değil bu faaliyetlerin katalizörü olarak kullanın.* inovasyonla ilgili etkili politikalar, yenilikçiler için çeşitli yenilik ve icatları destekleyebilecekleri, finans kaynaklarını seferber edebilecekleri ve tercih gücü ile iş dünyasının sahip olduğu kaynakları Avrupa üniversitelerine yeniden kazandırabilecekleri bir ortam yaratmaktadır.

- *İş gücünü ilgilendiren yasaları 'içeridekilere de dışarıdakilere de' daha eşit davranmaya olanak tanıyacak şekilde tasarlayın.* Yasal düzenlemelerin ne iş sahiplerini ne de işsizleri kayırmayacak şekilde düzenlenmesi lazımdır. İş, işçiler arasında pay edilmesi gereken bir sabit yük olarak görüldüğü zaman iş gücüyle ilgili kural ve düzenlemelerde zayıflıklar ortaya çıkmaktadır.
- *Devlet borçlarını esasen kamu yatırımlarını desteklemenin bir yolu olarak görün.* Yüksek borç ve ortalama büyüme olanaklarıyla kamu finansmanını gelecek nesillerin bugünkü nesillerden daha varlıklı olamayacakları beklentisi üzerinde şekillendirmek lazımdır. Sosyal koruma, sosyal hizmetler ve kamu yönetiminin vergi ve katkılarla finanse edilmesi gerekir; ülke borçlarıyla değil.

Bu kurallara uyabilmeleri için Avrupa ekonomilerinin ne Kuzey Amerika ne de Doğu Asya olması gerekir. Ancak, bunlardan almaları gereken dersler de yok değildir. Avrupa, Kuzey Amerika'dan ekonomik özgürlük ve sosyal güvenliğin özenle dengelenmesi gerektiğini öğrenmelidir: sosyal güvenlik için ekonomik özgürlüklerinden çok fedakarlıklar yapan uluslar her ikisinde de kayıplara uğrar ve hem girişimlerini hem de devletlerini baltalarlar. Bu dengenin yanlış kurulması demek Avrupa yaşam tarzından uzaklaşmak ve Avrupa'nın dünyada temsil ettiklerinden uzaklaşmak demektir. Japonlardan, Koreli ve Çinlilerden de öğrenmesi gerekenler vardır Avrupa'nın; refah ve uzun ömür gibi bazı değerli armağanların birbiriyle bağlantılı olmakla birlikte bunların nasıl birbirinden ayrılması gerektiği gibi. Buna göre, daha müreffeh olmak demek Avrupalıların önceki kadar kendilerini zorlayarak çalışmamaları demektir. Fakat, daha uzun yaşamak demek daha uzun bir süre çalışmak demektir; daha kısa değil. Bunun aksi yönde hareket etmek gelecek nesillerin omuzlarına hiç de adil olmayan bir şekilde daha fazla yük yüklemek ve büyümenin altın kuralını ihlal etmek olacaktır.

Son olarak, Avrupalılar en kolay ve en sıklıkla birbirlerinden dersler almaktadırlar. Avrupa ülkeleri arasında hem kültürel olgunluk hem de ekonomik disiplin ortaya koyabilen politikaları kurumsallaştırabilmiş olanları farklı bir büyüme modelinin nasıl özel bir modele dönüştürülebileceğini de göstermişlerdir.

Notlar

- 1 Carl Christian von Weizsäcker, "Wachstum, Zins und optimale Investitionsquote," Tübingen (Mohr-Siebeck), 1962, 96 sayfa. Diğer ekonomistler Maurice Allais, Tjalling Koopmans, Joan Robinson, John von Neumann, Robert Solow and Trevor Swan.
- 2 Raporda 45 ülke yer almaktadır: 27 AB üyesi, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) içerisinde yer alan 4 ülke (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre), 8 aday ve adaylığı muhtemel olan ülke (Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, EYC Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye) ile Doğu Ortaklığı içerisinde yer alan 6 ülke (Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna).

30 Soru, 30 Cevap

Sorular

Cevaplar

Bölüm 1: Avrupa büyüme modeli

Avrupa modelini özel yapan nedir?

> Avrupa büyüme modelinin temel bileşenleri -ticaret, finans, girişimcilik, inovasyon, iş gücü ve yönetim- özel biçimlerde düzenlenmişlerdir.

Avrupa'da ve dünyanın diğer yerlerinde yaşanan değişimler mi yeni bir modeli gerekli kılmıştır?

> Verimlilikteki yetersiz artış, azalmakta olan iş gücü ve buna karşın giderek artan mali dengesizlikler Avrupa ekonomik modelinin zayıflıklarını ortaya çıkartmış, buna bir de milyonlarla ifade edilen Asyalı bir iş gücünün küresel pazara dahil olması eklendiğinde baskı daha da artmıştır

Avrupa modelinin muhafaza edilmesi ve değiştirilmesi gereken kısımları nelerdir?

> Kamu ve iş gücü piyasalarının düzenlenişleriyle ilgili olarak pek çok değişiklik yapmaya ihtiyaç görülmektedir. Yenilikçiliğin desteklenmesi, verimlilik artışı, firmalar ve girişim yoluyla istihdam yaratılması konularında değişiklik ihtiyacı nispeten azdır. Avrupa'da finans ve ticareti geliştirmek açısından da yukarıdakilere ilaveten çok daha az olmakla birlikte yine de bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Bölüm 2: Ticaret

'Avrupa Fabrikası' 'Asya Fabrikası' kadar dinamik midir?

> Asya fabrikası daha süratli bir büyüme sergilemekle birlikte Avrupa'da mal ticareti daha sofistike bir yapıya sahiptir.

Hizmetler için tek pazar, Amerika Birleşik Devletleri'yle kıyaslandığında yetersiz mi kalmaktadır?

> Tek pazar, seyahat ve taşımacılık gibi geleneksel hizmetler açısından bakıldığında gayet iyi bir ilerleyiş içerisinde olmakla beraber sigorta, bilgi teknolojileri ve diğer iş hizmetleri gibi daha modern hizmetler açısından yeterli performans sergileyememektedir.

Ortak Tarım Politikası Avrupa'nın küresel anlamda liderliğine engel mi olmaktadır?

> Avrupa Birliği'nin tarım politikaları tek pazarın komşuları da kapsayacak şekilde genişlemesine engel olmakta, süreci yavaşlatmaktadır ve bu anlamda Avrupa doğu ortaklığı içerisinde yer alan ülkelerdeki 75 milyonluk bir nüfusun hayatını geliştirmek fırsatını kaçırmaktadır.

Bölüm 3: Finans

Avrupa'nın gelişmekte olan kesimlerinde finans neden diğer bölgelere kıyasla farklıdır?

> Avrupa Birliği'ne gelecekte üye olma durumu güçlü politikalar ve kurumsal bir 'çekiş' gerektirmekte ve bu anlamda da Avrupa'yı özel bir konuma taşıdığı gibi aynı zamanda yabancı tasarruflar ile ekonomik büyüme arasında var olan bağları da sağlamlaştırmaktadır.

Avrupa ekonomilerinin uluslararası finansal akışlardan yararlanmasında diğer ekonomilerden farklı olan nedir?

> Kamu finansmanını 'büyümelere', özel finansmanı da 'krizlere' karşı korunaklı hale getirebilmiş olan ve bunu da Asya'da görülen ve oldukça masraflı olduğu bilinen kendini sigortalamak yoluna gitmeden başarabilen Avrupa ekonomileri yabancı para akışlarının yararını görmüşlerdir.

Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde büyümeyi kesecek ve devlet müdahalesini geçerli kılabacak şekilde bir 'borç yükü' söz konusu mudur?

> Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde kamu, firmalar ve haneler açısından böyle bir borç yükünden söz edilemez ancak bununla beraber Avrupa Bölgesi (eurozone) çeperlerinde sorun kronik bir hal almış ve bankaları tehdit eder hale gelmiştir.

Bölüm 4: Girişim

Avrupa'nın şirketlerinden beklentisi nedir?

> İşçiler ve çalışanlar Avrupa şirketlerinden istihdam yaratmalarını, hissedarlar katma değer yaratılmasını ve devlet de ihracatta büyük kazanımlar elde edilmesini beklemektedir.

Daha da genişlemiş bir Avrupa içerisinde Avrupa firmalarının durumu nasıl?

> Avrupa'nın birçok yerinde firmalar daha büyük bir bölgesel entegrasyonun avantajlarını kullanarak üretimi merkezietçi bir yapıdan kurtarmış, yabancı yatırımı çekmiş ve ürünleri için mevcut pazarları genişletebilmişlerdir.

Avrupa'nın bazı bölgelerinin diğer bölgelerle kıyaslandığında daha iyi durumda oldukları görülmektedir. Bunun nedeni nedir?

> Batı ve Doğu Avrupa'da sanayi yapıları tek pazar için daha uygun tasarlanmış durumdaydı. Güney Avrupa firmaları faaliyetleri sınır ötesine taşımak ve yabancı yatırımcıları çekmekte yavaş kalmıştır.

Devletin ne tür politikaları firmalar için daha yararlıdır?

> Avrupa'nın gelişmiş ekonomilere sahip birçok ülkesinde devletin kanunları iş yapmayı kolaylaştıracak şekilde yeniden ele alması gerekmektedir. Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde de çoğunlukla alt yapı ve kredilerde gelişmek gerekmektedir.

Bölüm 5: Inovasyon

Avrupa'da yenilikçilik anlamında yaşanmakta olan 'açık' ne derece önemlidir?

> Avrupa'nın inovasyon açığı AB15 ülkelerinin büyük bir çoğunluğu açısından ciddi bir konudur; ve bu itibarla söz konusu ülkelerle büyük ölçüde bütünleşmiş olan gelişmekte olan Avrupa ekonomileri için de önem arz etmektedir.

Avrupa'da AR-GE faaliyetlerinin Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kore Cumhuriyeti'nden sayıca daha geride olmasının nedenleri nedir?

> Avrupa firmaları Amerika Birleşik Devletleri'ndeki örneklerine kıyasla daha az AR-GE yapmaktadır çünkü daha ziyade yenilikçilik faaliyetlerine nispeten dayalı olmayan sektörlerde faaliyet göstermektedirler.

Avrupa'daki başarılı inovasyon sisteminin kendine has özellikleri nelerdir?

> Avrupa'nın isviçre gibi en yenilikçi ekonomilerinde AR-GE harcamaları gerçekten yüksek düzeylerde olmakla beraber aynı zamanda ABD ile ortak özellikleri de vardır -sıkı iş koşulları, üniversiteyle ilişkiler, iyi yönetim becerileri ve sınıf birincisi üniversiteler gibi.

Yenilikçiliği geliştirmek ve arttırmak isteyen Avrupa devletleri ne yapmalıdır?

> Burada kıstas tek pazarın hizmetlerle tamamen bütünleşmesini sağlamaktır. Özel kaynaklı üniversiteler beceri üretecek ve rekabeti destekler nitelikte yasal düzenlemelerle de Avrupa firmalarının yenilikçi faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilecektir.

Bölüm 6: İş Gücü

Bir Avrupa iş modelinden bahsetmek mümkün müdür?

> Avrupa ekonomilerinin istihdam koruması genellikle daha sıkı ve sosyal destekleri ise Kuzey Amerika ve Doğu Asya'daki muadillerine kıyasla daha cömerttir.

Nüfus değişimleri ışığında ele aldığımız zaman Avrupa nasıl daha istikrarlı ve daha verimli bir iş gücüne sahip olacaktır?

> Katılımın artmasıyla birlikte iş gücü kaybının önüne geçmek mümkün olabilir ancak iş için rekabet, Avrupa içerisinde daha fazla dolaşım imkanı ve küresel yeteneklerin çekilmesi için duyulan ihtiyaç da devam edecektir.

İstihdam ve sosyal korumaya yönelik uygulamalar iş gücüne katılım ve verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir?

> İstihdamın korunması iş sahibi olanlara büyük bir güç kazandırmakla birlikte diğer kesimleri iş piyasasının dışına itmekte ve cömert sosyal haklar çalışma isteğini kösteklemektedir.

İş gücünün Birlik içerisinde dolaşımında Avrupa tam olarak istifade edebilmekte midir?

> Avrupa ülkelerinin kendi içlerinde ve birbirleriyle aralarındaki göç hala düşük seviyededir ve hatta AB içerisindeki göç yapısına bakıldığında bunun Avrupa Birliği'nin tam olarak bütünleşmiş bir iş piyasası hedefine de uymadığı görülmektedir.

Avrupa küresel olarak yeteneği nasıl cezbedebilir?

> Avrupa'nın global yetenek konusuna yaklaşımında göç konusunu iş piyasalarıyla bağlantılandırabilen bir takım politikalar güdebilmeye ve buna ilaveten beceriler ve girişimciliği gereğince ödüllendirebilen bir iş 'iklimine' ihtiyacı vardır.

Bölüm 7: Devlet/Yönetim

Avrupa devletleri dünyadaki diğer devletlerden daha mı büyüktür?

> Avrupa'daki devletler akranlarıyla kıyaslandığında harcamalarının GSYH'nin yüzde 10'u oranında daha fazla olduğunu görmekteyiz ki bunun yegane nedeni de sosyal koruma harcamalarının daha yüksek olmasıdır.

Devletin büyük olması Avrupa'nın ilerleyişine vurulan bir pranga mıdır?

> Devlet harcamaları GSYH'nin yüzde 40'ından fazla olan Avrupa ekonomilerinin son 15 yıl içerisindeki büyümeleri daha düşük olmuştur.

Büyük devlet yapıları büyümeyi yavaşlatıyorsa İsveç gibi ülkeler nasıl bu denli iyi bir durumda olabilir?

> İsveç gibi ülkelerin devlet yapıları büyüktür ancak çok kaliteli sosyal hizmetler sunan bu devletlerde hem vatandaşların hem de şirketlerin vergi ve mevzuat gereklerine uyumu da daha kolaydır ve aynı zamanda sosyal güven seviyesi de bu ülkelerde çok yüksektir.

Devletlerin daha verimli olması nasıl sağlanabilir?

> Devletin gerçekten de çalıştığı ülkelerde bürokrasi azaltılabilmiş, mali işlerin daha güvenilir kılınabilmiş, kamu hizmetlerinin rekabetçi, vergi idaresinin etkili ve vatandaşların daha güçlü olması sağlanabilmiştir.

Parasal bütünleşme Avrupa için önde gelen bir politika önceliği olmalı mı?

> Pazardan ve yaşlanmakta olan nüfustan kaynaklanan baskı karşısında Avrupa'daki hemen hemen tüm ülkelerde kamu borçlarının kriz önceki düzeylere geriletilmesi için mali konularda büyük adımlar atılması gerekmektedir.

Bölüm 8: Altın Büyüme

Avrupa tek pazarı nasıl daha etkin kılabilir?

> Daha çağdaş iş hizmetleri için gerekli olan daha fazla dolaşım imkanı ve ulusal mevzuatların tek tipleştirilmesi tek pazarı daha etkin kılacaktır.

Avrupa bölgesel ekonomik entegrasyonda elde edilen ivmeyi nasıl sürdürebilir?

> Ekonomik entegrasyonu devamlı kılmak için tek pazarın etkin biçimde işlerlik kazanması, finansal akışların krizlerden etkilenmeyecek şekilde korumaya alınması ve Avrupa'nın gelişmekte olan ülkelerinde kamu hizmetleri güçlendirilmek suretiyle üretim ağ yapılarının kolaylaştırılması gerekmektedir.

Avrupa'nın küresel liderliğini sürdürebilmesi için ne gerekmektedir?

> Ekonomik anlamda bir küresel lider olarak varlığını sürdürebilmek açısından Avrupa'nın bölgesel bütünleşmeyi sürdürmeye, kamu borçlarını azaltmaya, sosyal güvenlik reformları gerçekleştirmeye, istihdam koruma yasalarını güçlendirmeye ve tüm dünyadan yetenek çekecek politikalar oluşturmaya ihtiyacı vardır.

